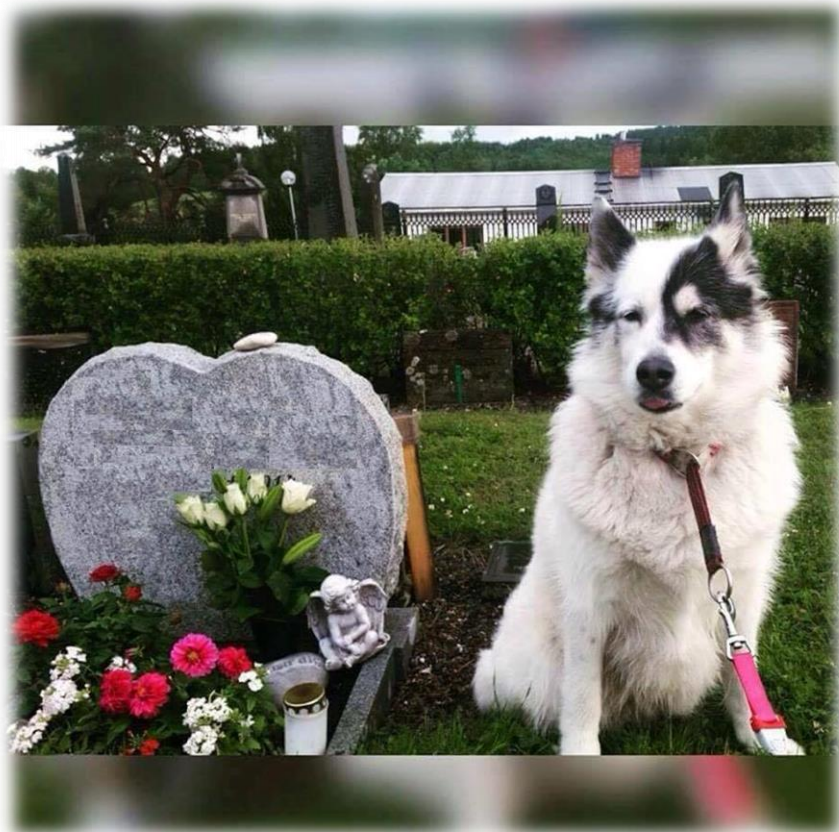

Rutiner vid eutanasi av hund och katt inom svensk djursjukvård

Kristina Ekholm

Bild: Kristina Ekholm, 2016

Uppsala 2016

*Kandidatarbete inom djursjukskötare kandidatprogram, 2016:20
Examensarbete i djuromvårdnad, 15 hp*

Rutiner vid eutanasi av hund och katt inom svensk djursjukvård

Euthanasia routines of canine and feline patients in Sweden

Handledare: Anna Edner, Institutionen för kliniska vetenskaper

Examinator: Lena Olsén, Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap

Kristina Ekholm
Djursjukskötarprogrammet 2016

Examensarbete i djuromvårdnad

Omfattning: 15hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå G2E

Kurskod: EX0796

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2016

Serienamn: Kandidatarbete inom djursjukskötare kandidatprogram

Delnummer i serie: Examensarbete 2016:20

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Eutanasi, sorg, kommunikation, rutiner, eutanasimetoder

Key words: Euthanasia, grief, communication, routines, euthanasia methods

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för kliniska vetenskaper

SAMMANFATTNING

Syftet med uppsatsen var att ta reda på vilka rutiner kring avlivning det finns i Sverige samt hur dessa skiljer sig mellan distriktveterinärstationer och djursjukhus. En litteraturöversikt genomfördes för att få en förståelse i ämnet och för att ta reda på vilken information som redan fanns. Utöver litteraturöversikten gjordes en enkätundersökning som skickades ut till 20 distriktveterinärstationer och 20 djursjukhus. Enkäten fick en svarsfrekvens på 92,5 %.

Avlivning är ett känsligt ämne inom djursjukvården och därför har djurhälsopersonalen ett stort ansvar att detta sker på ett bra sätt. Avlivning inom veterinärmedicin kallas för eutanasi, som betyder god död. Detta innebär att eutanasin sker på ett lugn och smärtfritt sätt. Ett bra sätt att tillgodose detta är via sedering. Majoriteten av de deltagande i studien sederade både hund och katt inför en avlivning. För stressade djur kan avlivning i hemmet vara ett lugnare alternativ, vilket var något som distriktveterinärstationer kunde erbjuda i en större omfattning. Den eutanasimetod som föredrogs om möjligt var intravenös administration av avlivningsmedel. Denna metod var den vanligaste för hund hos båda verksamheterna. För katt var intravenös injicering en vanligare rutin hos djursjukhusen i jämförelse med distriktveterinärstationer, där intraperitoneal administrering var en vanligare metod. Denna studie visade att en betydlig ökning av användandet av intravenös injektion på katt har skett genom åren.

Djurhälsopersonalens roll, förutom att hantera eutanasin, är att ta hand om djurägaren. Personalen har en stor betydelse i djurägarnas sorgebearbetning och det djurägare ansåg var viktigt enligt andra studier för sorgebearbetning var samtal med den ansvariga för eutanasin. Detta var en rutin som majoriteten av verksamheterna erbjöd. Djurägare uppskattade även skriftlig information om sorgebearbetning. Huvudparten av verksamheterna brast dock i den rutinen.

Att erbjuda emotionellt stöd till djurägarna kan leda till stress hos personalen. Enligt enkätresultatet i denna studie vänder sig personalen inom distriktveterinärstationer och djursjukhus sig främst till kollegor för att få stöd. Att ha en bra stämning med bra stöd inom personalen är grunden för att kunna erbjuda god vård. Professionell hjälp exempelvis en kurator kan dock vara ett bra komplement till personal som arbetar med eutanasi. Resultatet på enkätstudien visade att 95 % av respondenterna inte hade tillgång till kurator.

Övriga delar som uppsatsen tog upp var rutiner kring hantering av djurägares känslor och vilken yrkesroll som hanterar sedering och eutanasi.

SUMMARY

The aim of this thesis was to identify out which routines in euthanasia that exists in Sweden and to investigate whether these routines differ between district veterinary stations and animal hospitals. A literature review on the subject was conducted to gain understanding for the subject and to find out what kind of information that already exist. In addition to the literature review, a survey was sent to 20 district veterinary stations and 20 animal hospitals. The survey had a response rate of 92,5 %.

Euthanasia is a sensitive subject in animal health, and therefore the animal health care staff has a big responsibility that euthanasia is done in a good way. Put down or killing in veterinary medicine is called euthanasia, which means good death. A good death in this context means that the procedure is performed in a peaceful and painless way. A good way to accomplish this is through sedation. The majority of the survey participating in this study sedated both dogs and cats before euthanasia. For anxious animals, euthanasia at home may be a better alternative, this is something the district veterinary stations could offer in a larger scale. The preferred euthanasia method is intravenous injection. This method was the most common in dog in both types of organizations. For cats the most common method for euthanasia at district veterinary stations was by intraperitoneal injection and for animal hospitals the most common routine where intravenous injection. This study, however, concluded that a noteworthy increase in the use of intravenous injection of cat has been made throughout the years.

Animal health care staff has a major role in pet owners' grief. A previous study showed that pet owners felt that talking to the one responsible for the euthanasia was an important piece in the grief process. The majority of the organizations offered this routine. Pet owners also valued written information about grief. Most of the organizations however lacked in this routine.

To offer emotional support to pet owners can lead to stress among the staff. To have a good atmosphere among the staff and support from colleagues is the foundation to provide good care. The routine in both kinds of organizations was mainly to speak with colleagues. Professional help, for example, a counselor can be a great addition to the staff who works with euthanasia. The result in the questionnaire study showed that 95 % of respondents did not have access to a counsellor.

The thesis also deals with procedures regarding the handling of animal owner's emotion, who is managing the sedation and euthanasia.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar	2
Material och metod	3
Litteraturgenomgång	3
Enkätstudie	3
Urval	3
Enkätens konstruktion och utskick	3
Datasammanställning.....	4
Litteraturöversikt.....	4
Djurägars upplevelser och förväntningar vid eutanasi.....	4
Lagstiftning	5
Eutanasimetoder och sedering	6
Enkätresultat	7
Diskussion.....	25
Metoddiskussion	25
Litteratordiskussion	25
Enkätdiskussion	25
Resultatdiskussion	26
Rutiner distriktveterinärstation och djursjukhus.....	26
Konklusion	30
Tack	30
Referenser	31
Bilaga 1	33
Enkät.....	33

INLEDNING

Ordet eutanasi har sitt ursprung från grekiskan, eu står för god och thanatos står för död, vilket betyder att eutanasi står för god död. Inom djursjukvården betyder en god död att döden sker på ett lugnt, stressfritt och smärtfritt sätt (Vanda, 2004: se Frid & Perea 2007). Veterinärmedicinskt är eutanasi betraktat som avslutande av liv med hjälp av en smärtfri metod som leder till snabb medvetslöshet följt av döden. Det kan även definieras som den medicinska administreringen av ett dödligt preparat med avsikt att lindra patienten från outhärdligt och obotligt lidande (Rebolledo-Moto, 1999: se Frid & Perea 2007).

Djurhälsopersonalen behöver i sitt yrke avliva patienter samt hantera djurägarens känslor vid en avlivning. Williams & Mills (2000) påstår att det finns växande bevis för att stress inom djurhälsopersonalen ökar när personal erbjuder emotionellt stöd till djurägare. Något som är viktigt att ha är en atmosfär med bra stöd från kollegor, respekt och empati. Detta är grunden för att djurhälsopersonalen ska kunna erbjuda en bra vård till kunder och deras djur (Shaw & Lagoni, 2007).

Sällskapsdjur betraktats i de flesta familjer som en älskad familjemedlem. De ger socialt och emotionellt stöd och i vissa fall är de servicehundar som assisterar sin djurägare med speciella behov. Detta gör att ett sällskapsdjur har en stor betydelse i djurägarens liv, ett dödsfall av ett sällskapsdjur kan därför vara lika smärtsamt som ett dödsfall inom familjen (Frid & Perea, 2007). Många gånger måste beslutet om eutanasi fattas i en tidspressad situation för djurägaren och beslutet kan vara svårt att ta. I många fall kan beslutet vara svårt på grund av ekonomiska skäl och förtvivlan, vilket kan leda till moralisk stress hos djurägaren som kan uttryckas i ånger och skuld (Yates, 2010). Moralisk stress är ett stressyndrom som uppkommer när en person inte kan utföra den handling som personen anser behövs (Iwar & Lundborg, 2009). Hunt & Padilla (2006) nämner att eutanasi ofta resulterar till stress hos djurägare och ansvarig veterinär.

När en djurägare har bestämt sig för eutanasi är det viktigt att tillåta djurägaren att vara ensam en stund, företrädesvis i ett privat rum. Där kan de få utrymme att ventiler sina känslor. Detta är enligt Frid & Perea (2007) en av de viktigaste delarna vid eutanasi.

Djurägaren bör få förklarat vad som sker vid eutanasi och djurhälsopersonalen bör vara beredd på att djurägaren förlitar sig på deras vägledning och expertis vid eutanasi (Frid & Perea, 2007). Är djurägaren uppe i varv och mycket sorgsen kan det leda till ökad oro hos djuret, i dessa fall kan det vara bättre att djurägaren inte är med under eutanasiprocessen. Idealt är genomförandet av eutanasi att föredra på en plats där patienten är som lugnast, exempelvis hemma om möjligt (Frid & Perea, 2007). Ortman (1993) nämner att avlivning i hemmet kan leda till mindre stress för både djurägare och djuret, men att de flesta hundar och katter avlivas på veterinärklinik (Ortman, 1993).

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med arbetet är att undersöka rutiner vid eutanasi på djursjukhus och distriktveterinärstationer i Sverige. En del av syftet med arbetet är även att få svar på hur arbetsplatserna hanterar en djurägarens och djurhälsopersonalens känslor i samband med eutanasi.

Syftet har lett till följande frågeställningar:

- Vilka rutiner har distriktveterinärstationer respektive djursjukhus vid eutanasi av hund och katt avseende; information, förberedelse inför eutanasi, eutanasiprocessen, erbjudande om hemavlivning och ansvar för eutanasins olika delar.
  - Skiljer sig rutinerna beroende på om det är en distriktveterinärstation eller ett djursjukhus?
- Vilka rutiner har djurhälsopersonalen för att hantera en djurägares känslor inför och efter en eutanasi?
- Vilka rutiner har arbetsplatserna för att hantera känslor inom personalstyrkan vid eutanasi?

MATERIAL OCH METOD

Arbetet består av en litteraturgenomgång och en enkätstudie

Litteraturgenomgång

Litteratursökningen gjordes genom databaserna Primo, Scopus, Web of Science och PubMed via åtkomst från Sveriges Lantbruksuniversitet. Andra sidor som användes förutom databaserna är Jordbruksverket hemsida för åtkomst till föreskrifter. Sökorden som har använts är främst Euthansia, Destroy, Eutanasi, Veterinaryteam, End of life och Put down med anknytande ord såsom Canine, Dog, Feline, Cat, Animal, Small animal, Pets, Communication och Grief. Förutom artiklar har böcker som ansågs vara relevanta och trovärdiga använts i detta arbete.

Enkätstudie

En webbaserad enkät skapades genom Netigate (www.netigate.com) via åtkomst från Sveriges Lantbruksuniversitet. Enkäten utformades med hjälp av Göran Ejlerthssons bok *"Enkäten i praktiken – En handbok i enkätmetodik"* (2005).

Urval

Enkäten riktades till distriktveterinärstationer (DV-station) och djursjukhus, de som besvarade enkäten var djurhälsopersonal som arbetar med eutanasi. Enkäten skickades till 20 distriktveterinärstationer respektive 20 djursjukhus i Sverige. Urvalet av djursjukhusen gjordes genom hemsidan Google (www.google.se), de 20 första djursjukhusen som kom upp valdes. Urvalet av distriktveterinärstationerna gjordes genom deras egen hemsida (www.distriktveterinarna.se). För att välja ut DV-stationer valdes de 20 klinikerna genom att titta på deras karta över stationer i Sverige, därefter valdes stationerna efter geografiskt ordning (från norr till söder) där smådjursjukvård var tvunget att vara en del av utbudet.

Enkätens konstruktion och utskick

Innan enkäten skickades ut gjorde två pilotstudier. Pilotstudien hade sin grund efter Ejlerthsson (2005) bok. I den första pilotstudien bestod undersökningsgruppen av vänner, de fick ge synpunkter på uppbyggandet av frågor, svarsalternativ och konstruktionen av enkäten. Efter den första pilotstudien ändrades enkäten efter de synpunkter som kom upp. Vid pilotstudie två bestod undersökningsgruppen av tio studenter inom djursjukskötarklassen årskurs tre.

Den färdiga enkäten bestod av 27 frågor där kryssalternativ fanns på varje fråga, på frågorna 2-27 kunde man lämna egna kommentarer. De inledande frågorna (Fråga 1-2) i enkäten undersökte yrkesgrupp och arbetsplats. Resterande frågor undersökte rutiner vid eutanasi på hund respektive katt, rutiner vid utdelning av information till djurägare samt hur personalstyrkan hanterar en djurägares känslor och känslor inom personalstyrkan.

Ett mail skickades till de 40 utvalda arbetsplatserna med förfrågan om intresse för enkäten fanns. Om så var fallet skickades enkäten till dem via mail. En påminnelse via mail skickades

till de arbetsplatser som inte hade svarat på enkäten efter tre veckor. Endast en person per arbetsplats kunde svara på enkäten.

Datasammanställning

Enkäten fick in 40 svar, av dessa var det 37 som var slutförda. De tre som inte hade slutfört enkäten hade endast svarat på de två första frågorna, därför uteslöts de från resultatet. Sammanställningen av enkäten gjordes via Netigate där en nedbrytning av frågor gjordes, d.v.s. att man utskilde vad DV-station respektive djursjukhus hade svarat för svarsalternativ i frågorna. Av de 27 frågorna valdes 21 frågor att brytas ned (Fråga 3-21, 23 och 25) för att se rutinskillnader mellan DV-stationer och djursjukhus. Fyra frågor (Fråga 22, 24 och 26-27) valdes att inte brytas ned. Sju frågor (Frågor 5, 19, 20, 22, 24 och 26-27) var frågor där respondenterna kunde välja flera svarsalternativ, därför är den sammanlagda procentsatsen på dessa frågor högre än 100 %. Figurerna som använts för att redovisa resultatet har gjorts via Microsoft Office program Word och Excel. Resultatet av enkäten bearbetades inte statistiskt utan redovisas endast deskriptivt.

LITTERATURÖVERSIKT

Djurägares upplevelser och förväntningar vid eutanasi

Adams *et al.* (2000) genomförde en studie som handlade om djurägarens respons efter att deras sällskapsdjur dött. De deltagande djurägarna var från 14 kliniker och omfattade 177 respondenter. Studien visade att 30 % av respondenterna upplevde en svår sorg (sömnlöshet, tappad aptit och känslan ”som något hade dött inom dem”) efter eutanasin av djuret. Av alla respondenter angav 80 % att en positiv och professionell relation från veterinärteamet var en viktig komponent för att kunna hantera eutanasin av djuret. Hälften av respondenterna angav att de kände skuld över deras val över eutanasin och att de behövde råd och support från veterinärteamet. Studien visade att en av de största riskfaktorerna till stor sorg var brist på professionell support från veterinärteamet. Adams *et al.* (2000) skriver att resultatet indikerar att bemötandet gentemot djurägaren är en viktig roll för veterinärteamet.

I Adams *et al.* (2000) studie angav 54 % av djurägarna att de skulle ha velat ha möjligheten att diskutera den medicinska aspekten av eutanasin med veterinären och 38 % angav att de skulle vilja ha chansen att prata med den ansvariga efter eutanasin. Av alla respondenter angav 54 % att de hade uppskattat om veterinärteamet hade skickat kondoleanskort och 38 % skulle uppskattat ett efterföljande telefonsamtal. Adams *et al.* (2000) nämner att detta tyder på att veterinärteamet har en viktig roll för djurägares sorgebearbetning. I studien svarade 51 % av respondenterna att de skulle uppskatta om det gick att betala för besöket en annan gång. Av de 14 klinikerna erbjöd elva av klinikerna hemavlivning, fem kliniker erbjöd information om sorgebearbetning antingen i skriftlig form eller video och 12 av 14 kliniker hade privata rum och väntrum för patienter som var inne för eutanasi (Adams *et al.*, 2000).

I en enkätstudie gjord av Fernandes-Mehler *et al.* (2013) som tog upp djurägares tillfredsställelse och förväntningar vid eutanasi, deltog 2008 respondenter. Studien visade att 33 % av respondenterna hade en personlig önskan om avlivning i hemmet, 28 % av respondenterna

angav att de inte ville vänta i ett väntrum innan eutanasin, 15 % uppgav att de inte ville betala på plats, och 5 % av respondenterna ville ha en chans att prata med ansvarig personal efter eutanasin. Av alla respondenter angav 42 % att de ville veta grundligt hur eutanasin går till och 12 % var intresserade av att få veta mer om sorgbearbetning.

I ett examensarbete av Persson (2013) gjordes en studie om djurägare i Sverige upplevelser vid eutanasin. Resultatet av studien visade att djurägarna ansåg att det var viktigt att personalen hade; (1) tillräckligt med tid, (2) respektfullhet, professionalitet, (3) lugn och uppmärksammade djuret. Samma studie redovisade även att den största känslan som djurägarna kände var; (1) ledsen, (2) lugn, (3) förtvivlan och accepterande.

Brolin (2014) undersökte i sitt studentarbete djursjukskötares upplevelser vid eutanasin. Totalt hade Brolin (2014) 54 respondenter. I en fråga undersöktes vilka känslor som djursjuksköterna kände vid eutanasin. De tre främsta känslorna från yrkesverksamma inom eutanasin var; (1) medkännande, (2) empati och (3) lugn. Brolin undersökte även om vad för mentalt stöd personalen fick genom arbetsplatsen. Av alla respondenter angav 37 % att det fanns möjlighet att få hjälp av arbetsplatsen med hantering av känslor, 42 % angav att de inte visste, 21 % svarade att möjlighet till hjälp inte fanns på arbetsplatsen. Av de respondenter som angav att de blir erbjudna hjälp, angav majoriteten av dem att hjälpen var via samtal med kollegor där de kunde ventilerat sina känslor och diskutera specifika situationer. Två respondenter angav att tillgång till företagshälsovård fanns. Av de respondenter som angav att ingen hjälp fanns tillgänglig, svarade 25 % att de skulle ha velat att hjälp fanns, 33 % att de inte skulle velat ha hjälp och 42 % svarade att de inte visste.

Dickinson *et al.* (2011) gjorde en studie i Storbritannien som tog upp frågan "Har din klinik någon tränad till att assistera en djurägare med sorgebearbetning när deras djur dör?" Resultatet visade att majoriteten inte hade någon person som var utbildad/tränad, två kliniker av 349 hade sorgkonsulter och på 39 kliniker hanterade djursjukskötare djurägarna.

Lagstiftning

Veterinärer får delegera avlivning till annan djurhälsopersonal om det sker enligt Statens jordbruksverks föreskrifter om veterinärens rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djurhälsovård (SJVFS 2002:57). Vid delegering av avlivning måste en veterinär befinna sig i byggnaden och kunna ingripa om komplikation skulle uppstå.

Godkända avlivningsmetoder i Sverige på icke livsmedelsproducerande djurslag är enligt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd om slakt och annan avlivning av djur (SJVFS 2008:69) avblodning på medvetslösa djur, slag mot huvudet (ålder-och viktbegränsat), huvudskott, distansavlivning, narkosmedelinjektion och narkosmedelinhalation.

Enligt kapitel åtta § 15 (2008:69) får eutanasin med överdos av narkosmedel via injektion utföras intravenöst, intrakardiellt och intraperitonealt. 17 § nämner att eutanasin på hund och katt får ske via en överdos av narkosmedel genom inhalation. Eter eller kloroform får inte användas.

Avlivningspreparat som inte har en sederande effekt får endast användas på medvetlösa djur (SJVFS 2008:69).

Eutanasimetoder och sedering

Djurhälsopersonalens roll är att hjälpa djuret att dö på ett stillsamt sätt, sedering är ett sätt att tillgodose det. Frid & Perea (2007) rekommenderar att ge patienten lugnande innan eutanasi, detta för att minska eventuell oro eller ångest hos patienten. Vanliga sedativa preparat på hund och katt inkluderar $\alpha 2$ -receptor agonister och acepromazin, ofta är de kombinerade med en opioid för att förhöja den sederande och analgetiska effekten (Cooney *et al.*, 2012).

Tekniken för eutanasi som används bör resultera i en snabb medvetlöshet till följd av hjärt- eller andningsstillestånd och till slut förlust av hjärnfunktionen (Cooney *et al.*, 2012). Preparatet som används vid eutanasi består oftast av en barbiturat i form av pentobarbital. Eutanasi med pentobarbital leder till en snabb och smärtfri död (Plumb, 2008). Preparatet orsakar död genom hypoxi, depression av neuroner som är livsviktiga för livsfunktion, fysisk störning av hjärnaktiviteten och förstörelse av nervcellerna som är essentiella för livsfunktionen (AVMA, 2001). Allfatal® är ett exempel på en pentobarbital som används i Sverige. Vid intravenös administrering av Allfatal® sker medvetlösheten inom 15 sekunder. Efter medvetlösheten infaller eutanasin efter 5-30 sekunder. Vid intraperitoneal administrering inträffar eutanasin efter 3-10 minuter, vid intrakardiell administrering infaller medvetlöshet omgående och hjärtat stannar inom 10 sekunder (Fass, 2016).

Injektionseutanasi är enligt AVMA den snabbaste, pålitligaste och mest önskvärde metoden, då AVMA menar att det kan göras utan att orsaka rädsla eller stress. Om intravenös injektion inte är möjligt är intraperitoneal administration av ett icke vävnadsretande preparat acceptabelt, såvida preparatet inte innehåller en muskelrelaxerande substans (AVMA, 2001).

Frid & Perea (2007) nämner att eutanasiprocessen om möjligt bör ske via intravenös permanentkanyl. De nämner även att det är viktigt att djurägare som är med vid eutanasin är beredd när överdosen av narkosmedlet ges och vad som kan komma att ske med patienten. Det som kan ske är att ögonen kan förbli öppna, hjärtan kan slå efter andning har upphört, agonala suckar kan ske och en sfinkter-avslappning sker som kan leda till att patienten tömmer blåsa och tarm.

Vid intraperitonealt eutanasi bör patienten vara sederad och om vävnadsretande preparat ska användas bör det injiceras intravenöst och inte intraperitonealt (SJVFS 2008:69). När eutanasipreparat injiceras i bukhålan kan det ta lång tid innan preparatet har sin verkan, därför bör patienten placeras i ett lugnt rum för att minimera excitation och trauma (AVMA, 2001). AVMA skriver att intrakardiell injektion får göras på djupt sederade djur, sövda eller på patienter som ligger i koma (AVMA, 2001).

Stead (1982) undersökte rutiner av eutanasi av hund och katt i Storbritannien. Resultatet av studien visade att av de 27 kliniker som deltog använde samtliga pentobarbital vid eutanasiprocessen. Hundar avlivades intravenöst eller intrakardiellt förutom valpar som

avlivades intraperitonealt. Katter avlivades till största delen med pentobarbital. Kattungar avlivades via inhalationseutanasi med kloroform på två kliniker. Rutinerna av injiceringen av pentobarbital varierade mer på katt där både intrakardiellt, intratorakalt, intraperitonealt, intravenös och intrarenalt användes.

I en studie av Ortman (1993) gjordes en undersökning på vilka eutanasi metoder som användes på katt i Sverige. En av frågorna i studien handlade om sederingsrutiner på katt. Totalt var det 29 kliniker som deltog i studien, av dessa svarade 24 % att de inte sederade katt inför eutanasi, 21 % sederade sällan, 21 % svarade att de sederade ibland, och 31 % av respondenterna angav att de alltid sederade katt inför eutanasi. I ett studentarbete av Helgée (2009) som undersökte rutiner vid eutanasi deltog 28 kliniker. Av dessa angav 54 % att de inte brukade sedera katt inför eutanasi, 18 % svarade att de sederade ibland och 28 % angav att de sederade katt inför eutanasi.

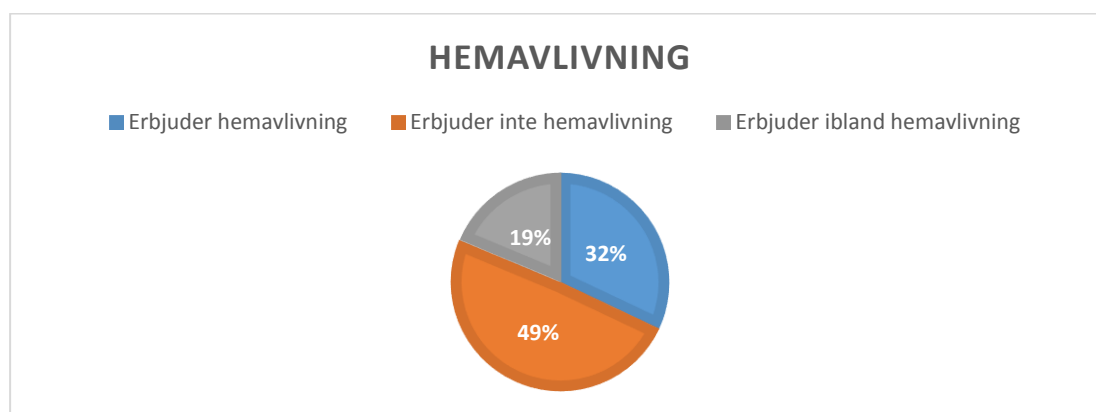
ENKÄTRESULTAT

Totalt fick enkäten svar från 37 av 40 arbetsplatser, vilket gav ett svarsresultat på 92,5%. Enkäten finns som bilaga 1. Till en del av figurerna är svarsalternativen förkortade, förklaring finns under tillhörande figur.

Fråga ett och två var inledande frågor angående yrkeskategori och arbetsplats. Av sammanlagt 37 respondenter var det 19 djursjukskötare och 18 veterinärer. Av veterinärerna var det 78 % som arbetade på DV-stationer och resterande 22 % arbetade på ett djursjukhus. Av djursjukskötarna som deltog i studien arbetade 21 % på DV-stationer resterande 79 % arbetade på djursjukhus.

Fråga 3. Erbjuder ni hemavlivning av hund eller katt?

Det vanligaste svaret var att hemavlivning inte erbjöds.

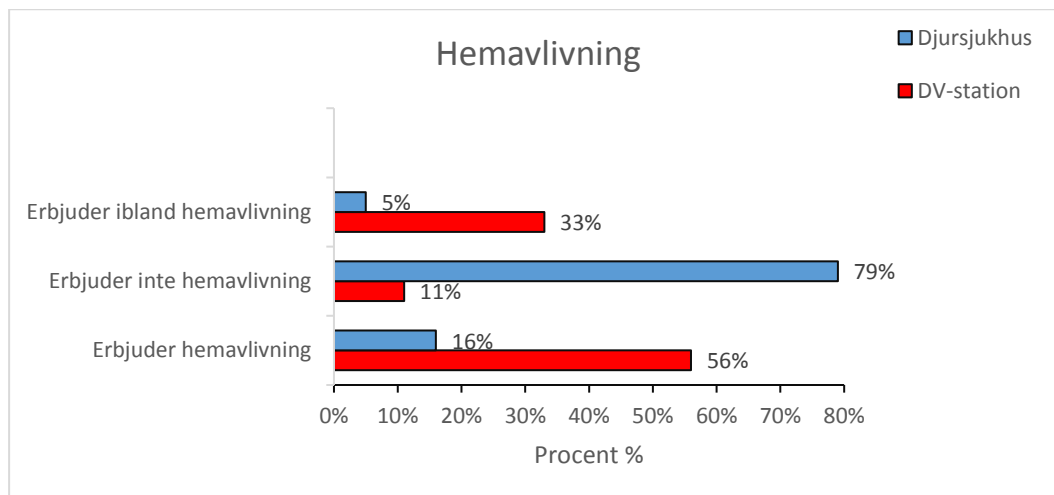

Figur 1: Fråga 3. Erbjuder ni hemavlivning av hund eller katt?

En nedbrytning på frågan gjordes, se Figur 3. Där kunde man se att DV-stationer erbjöd hemavlivning i en större utsträckning jämfört med djursjukhus.

Tre egna kommentarer som lämnades utöver svarsalternativen var:

- ”SJV avråder från det, det är upp till respektive veterinär. Vissa veterinärer erbjuder det” - Från DV-station
- ”Vi har ingen ambulatorisk verksamhet” – Från djursjukhus
- ”I regel inte, i vissa ömmande fall/stammisar så löser vi det med hemavlivning” – Från djursjukhus

Figur 2: Fråga 3. Erbjuder ni hemavlivning av hund eller katt?

Fråga 4. Ges information till djurägare inför en planerad avlivning?

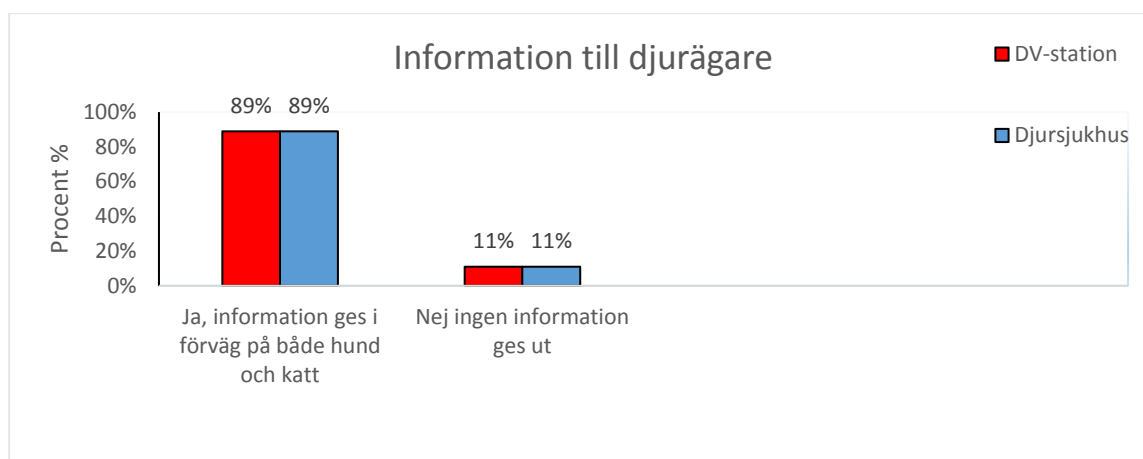
Av alla respondenterna svarade 89 % att information ges i förväg inför avlivning av både hund och katt, 11 % svarade att ingen information ges ut.

Nedbrytning av Fråga 4 visade ingen skillnad verksamheterna emellan.

Egna kommentarer som lämnades utöver respondenternas svar var:

- ”Hur mycket varierar” – Från DV-station
- ”Det är bra att ge information innan, vi vill också veta deras förväntningar och funderingar kring avlivning” – Från DV-station
- Tre kommentarer angav att info ges i den utsträckning djurägaren önskar, samtliga var från djursjukhus

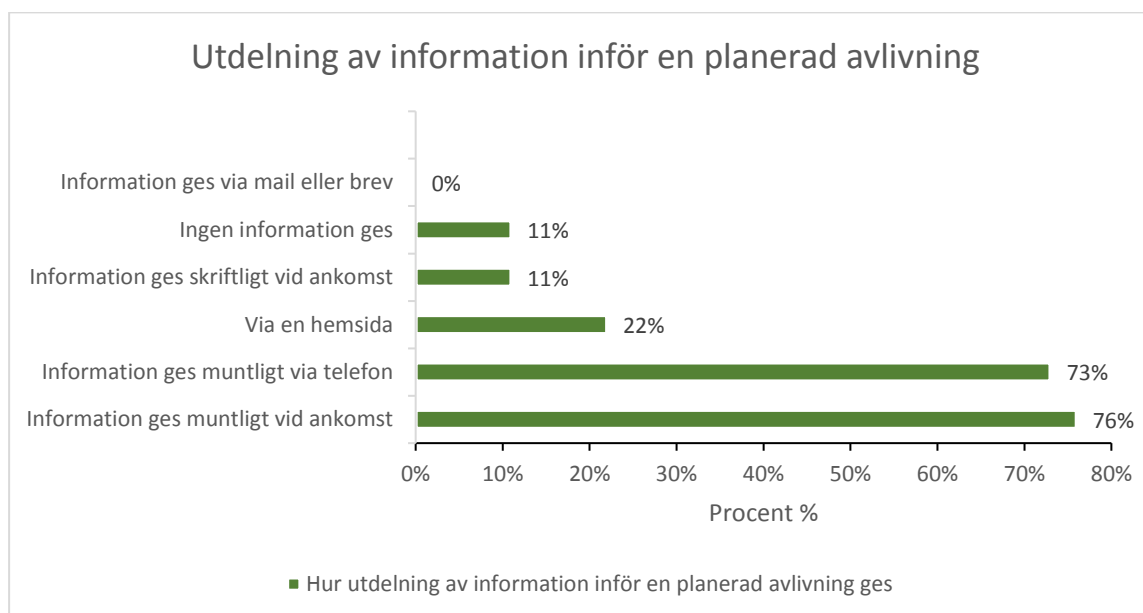

Figur 3: Fråga 4. Ges information till djurägare inför en planerad avlivning?

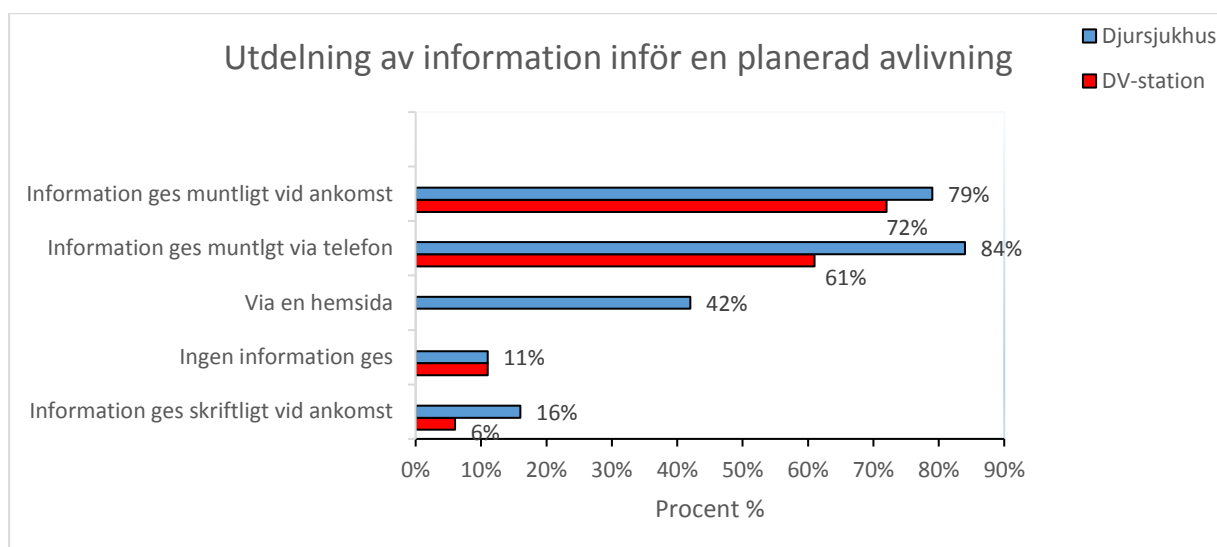
Fråga 5. Om utdelning av information ges i förväg inför en avlivning, hur sker i sådana fall den utdelningen?

Resultatet visade att det vanligaste sättet var via muntlig kommunikation vid ankomst och via telefonkontakt. På denna fråga kunde man kryssa i flera svarsalternativ. Sammanlagt kryssade de 37 respondenterna i 63 svarsalternativ.

Figur 4: Fråga 5. Om utdelning av information ges i förväg inför en avlivning, hur sker i sådana fall den utdelningen?

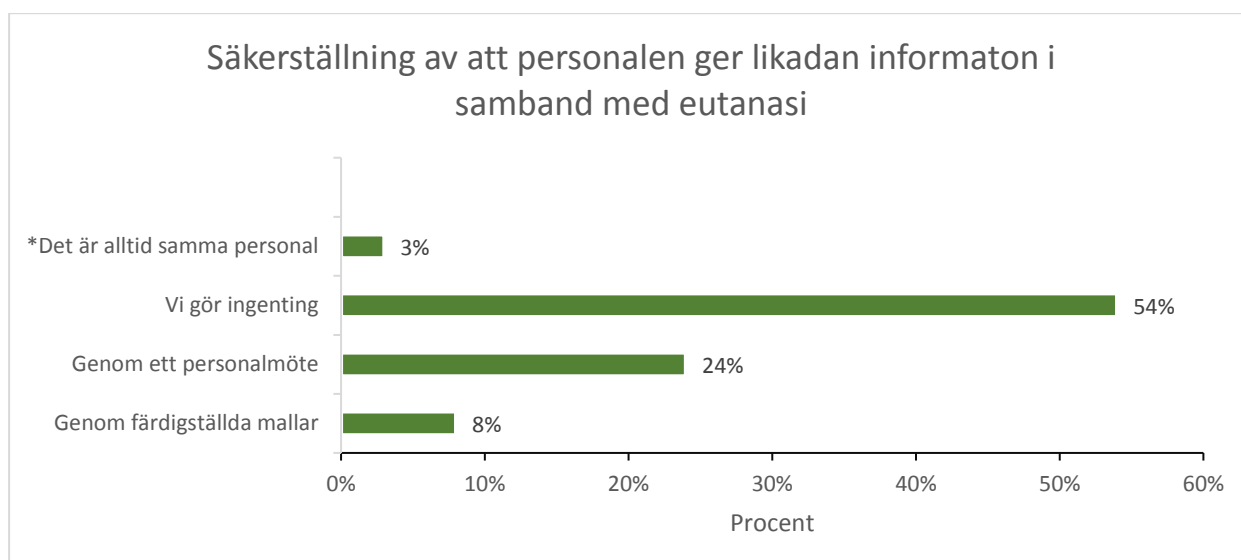
Resultatet av nedbrytning på Fråga 5 visas i Figur 6.

Figur 5: Fråga 5. Om utdelning av information ges i förväg inför en avlivning, hur sker i sådana fall den utdelningen?

Fråga 6. Hur säkerställer ni att all personal ger samma information i samband med en avlivning?

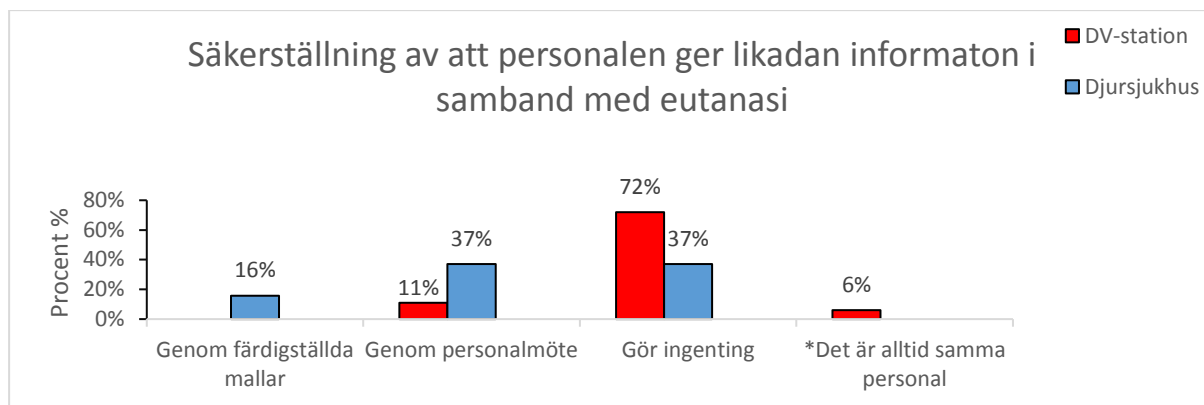
Svaren från respondenterna visade att det till stor del inte fanns någon rutin för att säkerställa att samma information gavs ut. Av alla respondenter lämnade 11 % en egen kommentar istället för något svarsalternativ, alla kommentarer angav att personalen gör olika på deras arbetsplats.

Figur 6: Fråga 6. Hur säkerställer ni att all personal ger samma information i samband med en avlivning?

*Det är alltid samma personal som tar hand om information angående avlivningar

Nedbrytning av frågan visade att DV-stationer till högre grad inte gjorde något för att säkerställa att likadan information ges ut.

Figur 7: Fråga 6. Hur säkerställer ni att all personal ger samma information i samband med avlivning?

* Det är alltid samma personal som tar hand om information angående avlivningar

Fråga 7. Vid avlivning av hund, sederar ni i regel innan avlivningen?

Av alla respondenterna angav majoriteten att de sederade hund inför en avlivning.

Nedbrytning av Fråga 7 visas i Figur 9.

Egna kommentarer som respondenterna lämnade utöver deras svar var:

- ”Ja, men inte om andningsbesvär” – Från DV-station
- ”Vår standard är att söva dissociativt” – Från DV-station
- ”Om hunden förväntas bli orolig vid läggning av permanentkanyl sederas den, inte annars” – Från djursjukhus

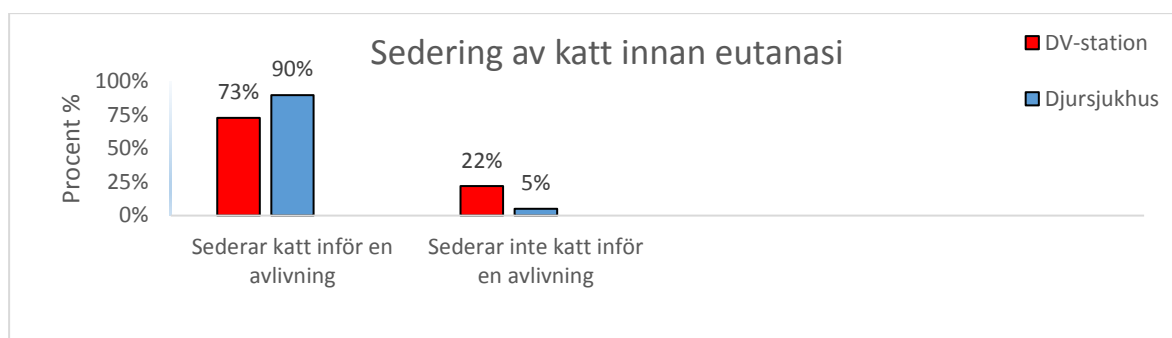
Figur 8: Fråga 7. Vid avlivning av hund, sederar ni i regel innan avlivningen?

Fråga 8. Vid avlivning av katt sederar ni i regel innan avlivning?

Av alla respondenter svarade 81 % att de sederade katt inför en avlivning, 14 % svarade att de inte sederade katt inför en avlivning. Två respondenter valde att lämna en egen kommentar istället för ett av svarsalternativen.

- ”Vi söver på rutin dissociativt” – Från DV-station
- ”Ja alltid vid i.v, men inte vid bukstick” – Från djursjukhus

Se resultatet av nedbrytning av Fråga 8 i Figur 10.

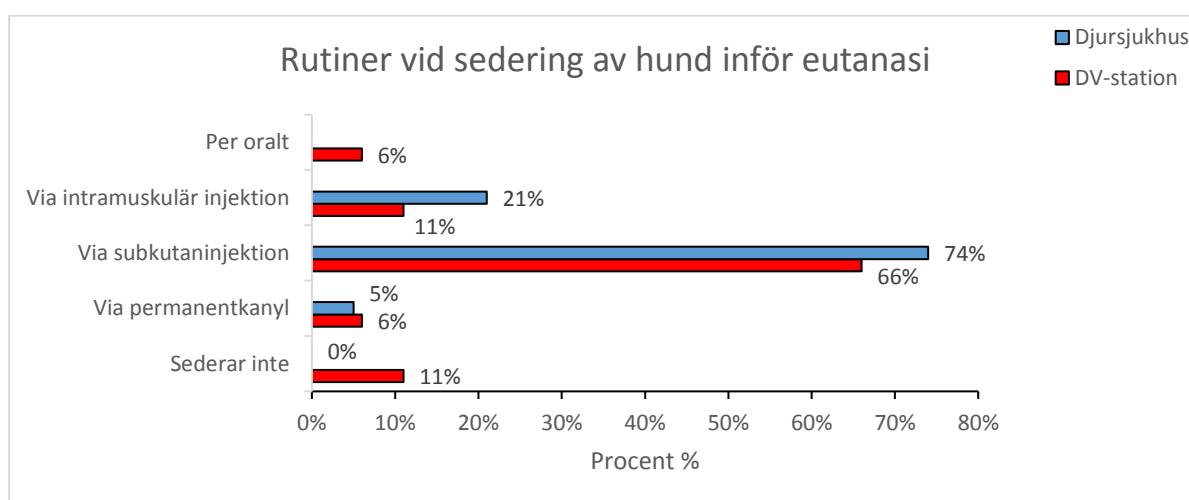

Figur 9: Fråga 8. Vid avlivning av katt sederar ni i regel innan avlivning?

Fråga 9. Vad har ni för rutiner vid sedering av hund inför en avlivning?

Av alla respondenter svarade 71 % att de sederade genom subkutaninjektion, 16 % svarade att de sederade genom intramuskulärinjektion, 5 % sederade inte inför en avlivning, 5 % sederade genom intravenös permanentkanyl och 3 % av respondenterna sederade per oralt.

Det man kunde se via nedbrytningen av Fråga 9, se Figur 10, var att det vanligaste sättet hos båda verksamheterna var via intramuskulärinjektion.

Figur 10: Fråga 9. Vad har ni för rutiner vid sedering av hund inför en avlivning?

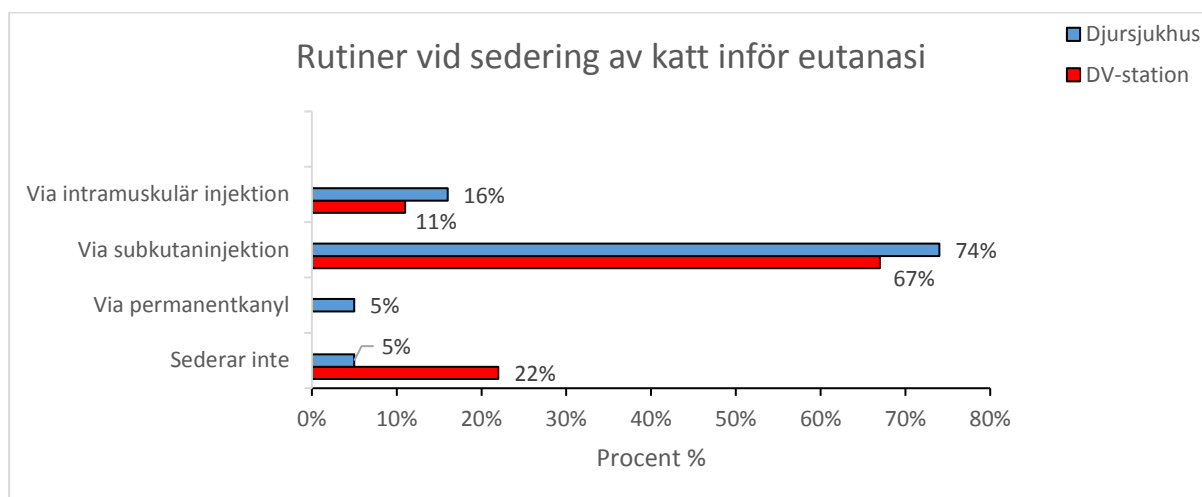
Fråga 10. Vad har ni för rutiner vid sedering av katt inför en avlivning?

Av alla respondenter svarade 70 % att de sederade via subkutan injektion, 13 % av respondenterna svarade att de sederade via intramuskulärinjektion, 14 % av respondenterna svarade att de inte sederar katter inför en avlivning, 3 % av respondenterna svarade att de sederade via permanentkanyl och 0 % svarade att de sederade per oralt.

Nedbrytning av Fråga 10 visas i Figur 11.

Egna kommentarer som lämnades utöver respondenternas svar var:

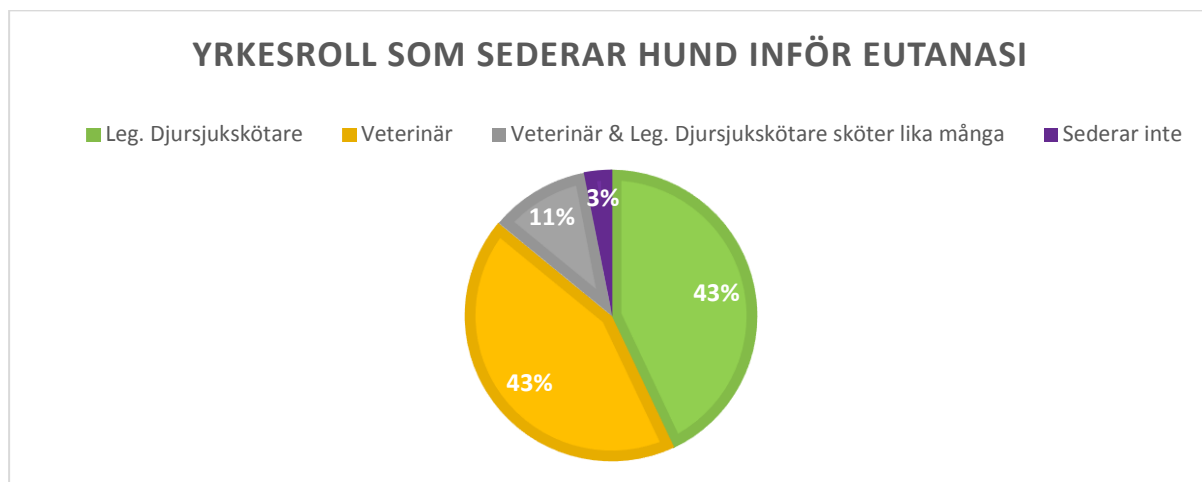
- ”Jag sederar inte, endast om DÄ ber om det” – Från DV-station

Figur11: Fråga 10. Vad har ni för rutiner vid sedering av katt inför en avlivning?

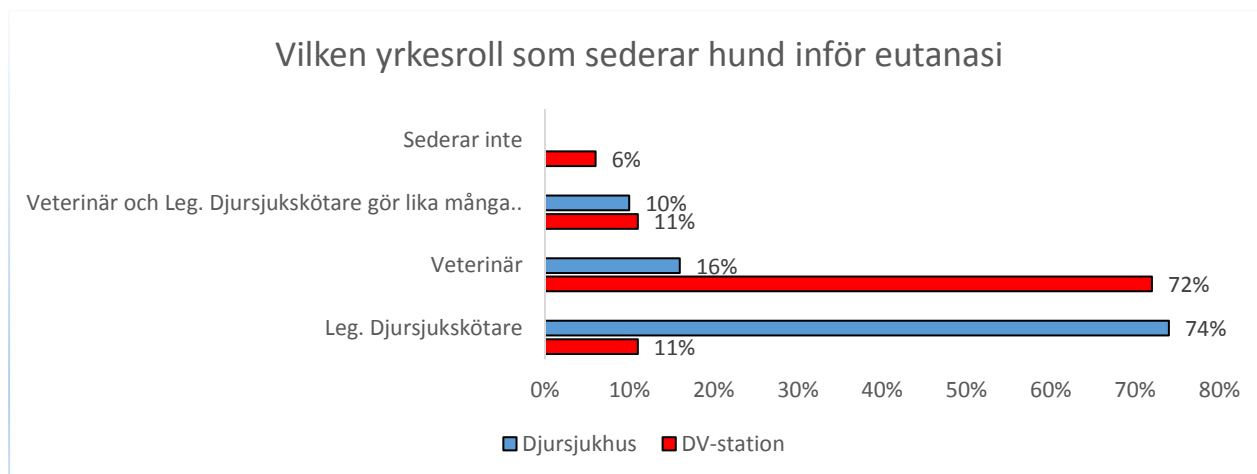
Fråga 11. Om ni sederar hund inför en avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

Resultatet visade att det var lika stor del djursjukskötare som veterinär som hanterade sedering av hund inför eutanasi.

Figur 12: Fråga 11. Om ni sederar hund inför en avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

Nedbrytning på Fråga 11 visade en skillnad på vilken yrkesroll som hanterade sederingen beroende på verksamhet, se Figur 14.

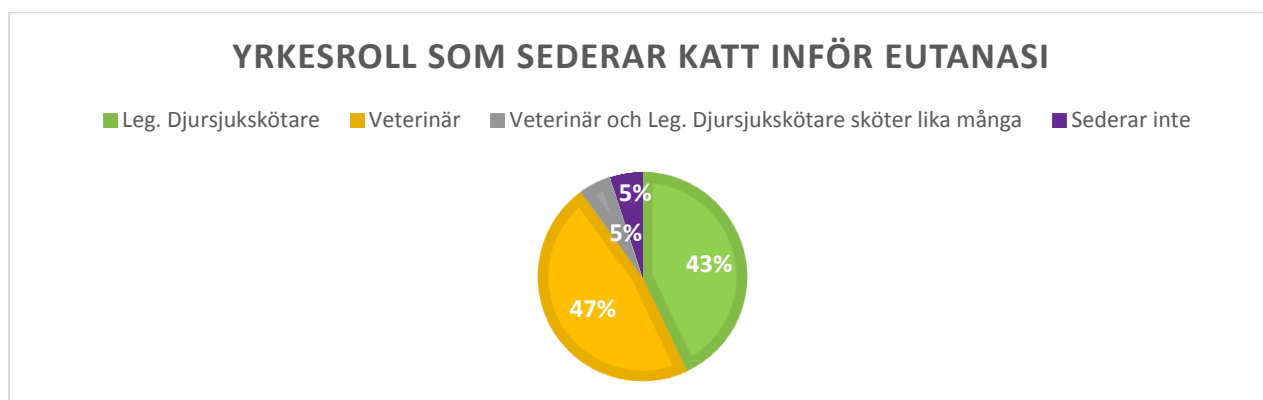

Figur 13: Fråga 11. Om ni sederar hund inför en avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

*Veterinärer och Leg. Djursjukskötare gör lika många avlivningar

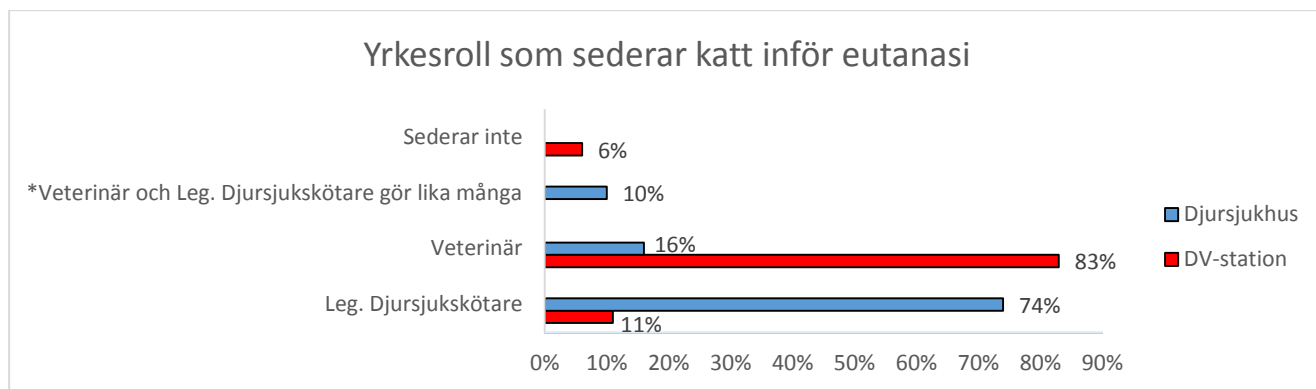
Fråga 12. Om ni sederar katt inför en avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

Resultatet visade en rutinskillnad på 4 % yrkesrollerna emellan.

Figur 14: Fråga 12, om ni sederar katt inför en avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

Resultat av nedbrytningen på Fråga 14 visas i Figur 16.

Figur 15: Fråga 12. Om ni sederar katt inför en avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

* Veterinärer och Leg. Djursjukskötare gör lika många avlivningar

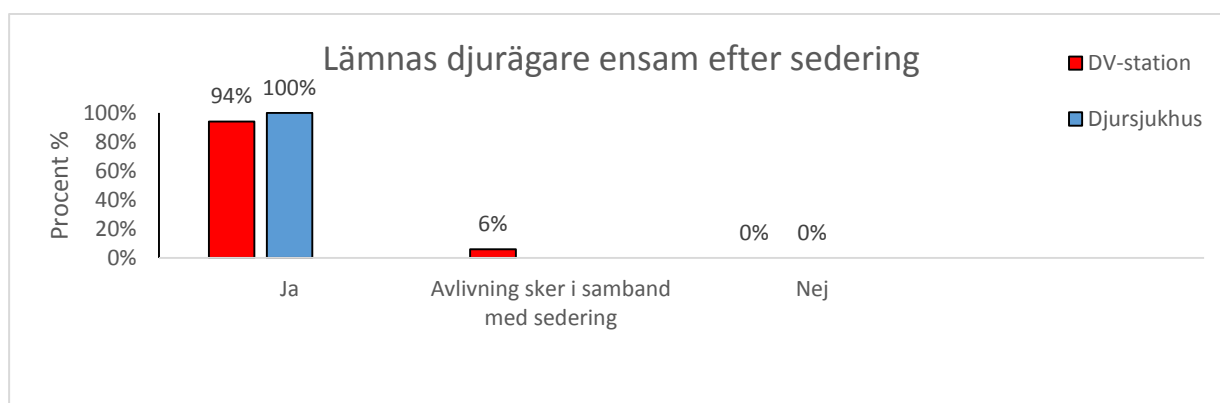
Fråga 13. Lämnas djurägaren ensam efter sederingen tills det är dags för avlivningsprocessen?

Av alla respondenter angav 97 % att djurägare lämnas ensam efter sederingen tills det är dags för eutanasiprocessen. 3 % svarade att eutanasin sker i samband med sederingen.

Nedbrytning av frågan visade ingen påtaglig skillnad i rutinerna mellan organisationerna, se Figur 16.

Egna kommentarer som lämnades utöver respondenternas svar var:

- ”Ja, om djurägaren är bekväm vid det” – Från djursjukhus
- ”Ja, men först efter samtal hur allt kommer att gå till efter att DÄ har fått ställa alla sina frågor, ibland blir man kvar längre då DÄ vill prata” – Från djursjukhus
- ”Beror på situation, vissa djurägare behöver en hand att hålla i under tiden det tar för djuret att bli trött, andra vill lämnas ensamma” – Från DV-station

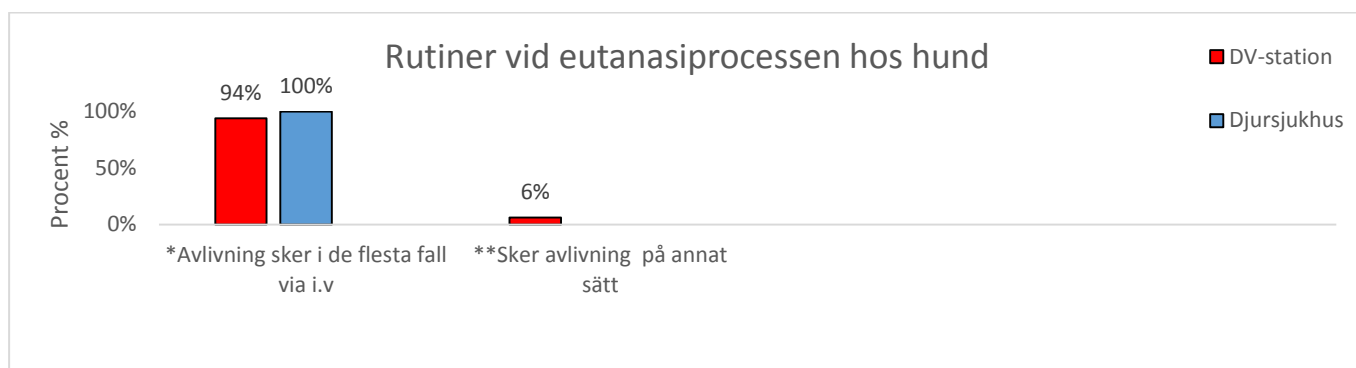

Figur 16: Fråga 13. Lämnas djurägaren ensam efter sederingen tills det är dags för avlivningsprocessen?

Fråga 14. Vad har ni för rutiner vid avlivningsprocessen hos hund?

Av alla respondenter angav 97 % att i de flesta fall avlivade genom intravenös permanentkanyl. 3 % svarade att "avlivning sker på annat sätt" och kommenterade att de söver med zoletil och sedan gör intrakardiellt stick. Tre respondenter lämnade egna kommentarer utöver deras svar att de avlivar via permanentkanyl. Samtliga tre angav att de administrerar intravenöst i permanentkanyl först och sedan gör intrakardiellt stick.

Nedbrytning av Fråga 14 visade en skillnad med 6 % mellan verksamheterna.

Figur 17: Fråga 14. Vad har ni för rutiner vid avlivningsprocessen hos hund?

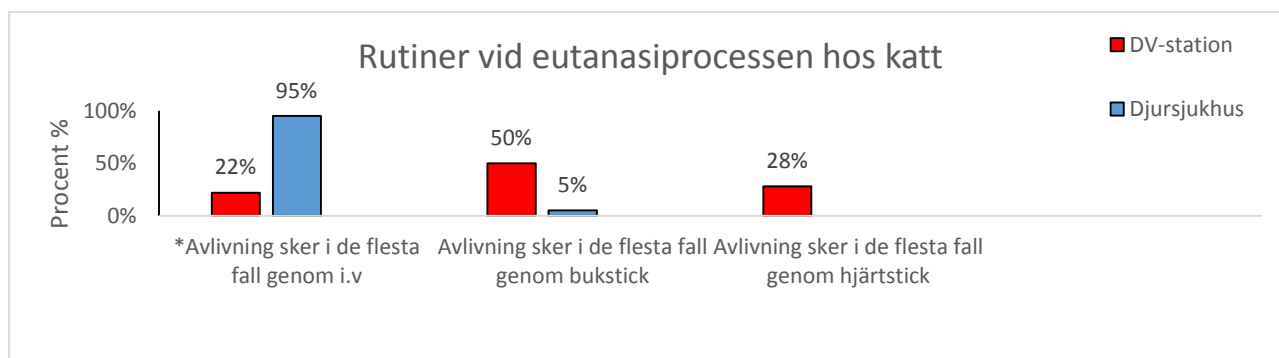
*Avlivning sker i de flesta fall genom i.v permanentkanyl

**Sker avlivning på annat sätt än genom i.v permanentkanyl? Om så är fallet beskriv vad ni har för rutin

Fråga 15. Vad har ni för rutiner vid avlivningsprocessen hos katt?

Resultatet på frågan visade att 59 % av respondenterna i de flesta fallen avlivade katt via permanentkanyl, 27 % avlivade katt intraperitonealt och 14 % gjorde intrakardiellt.

Nedbrytning av frågan visade att djursjukhus till större del hanterade eutanasiprocessen genom intravenös permanentkanyl, medan DV-stationer hade mer blandande rutiner.

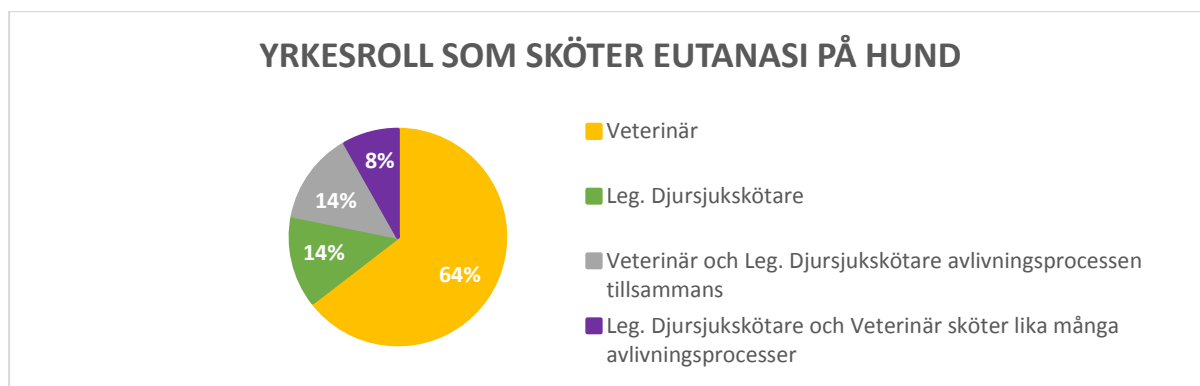
Figur 18: Fråga 15. Vad har ni för rutiner vid avlivningsprocessen hos katt?

*Avlivning sker i de flesta fall genom i.v permanentkanyl

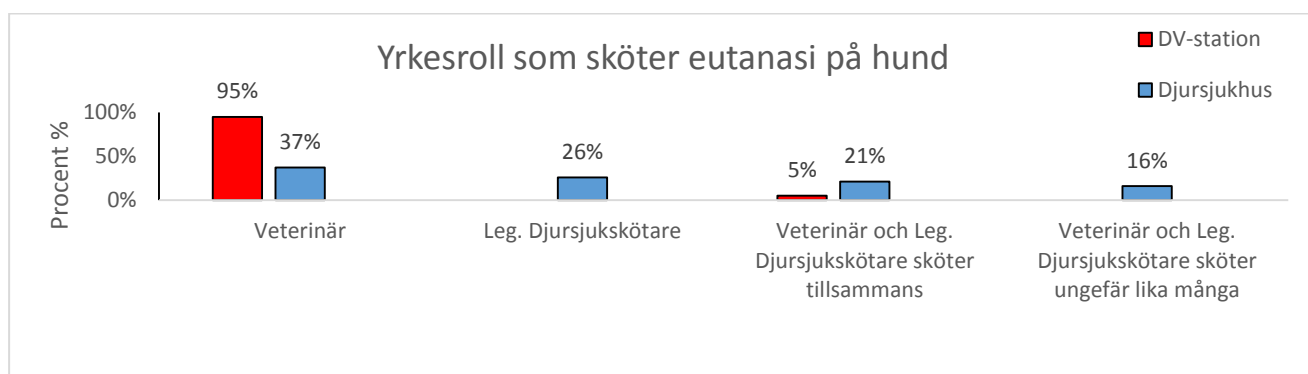
Fråga 16. Vid avlivning av hund., vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?

Resultatet visade att till stor del var det veterinär som hanterar eutanasiprocessen på hund.

Figur 19: Fråga 16. Vid avlivning av hund., vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?

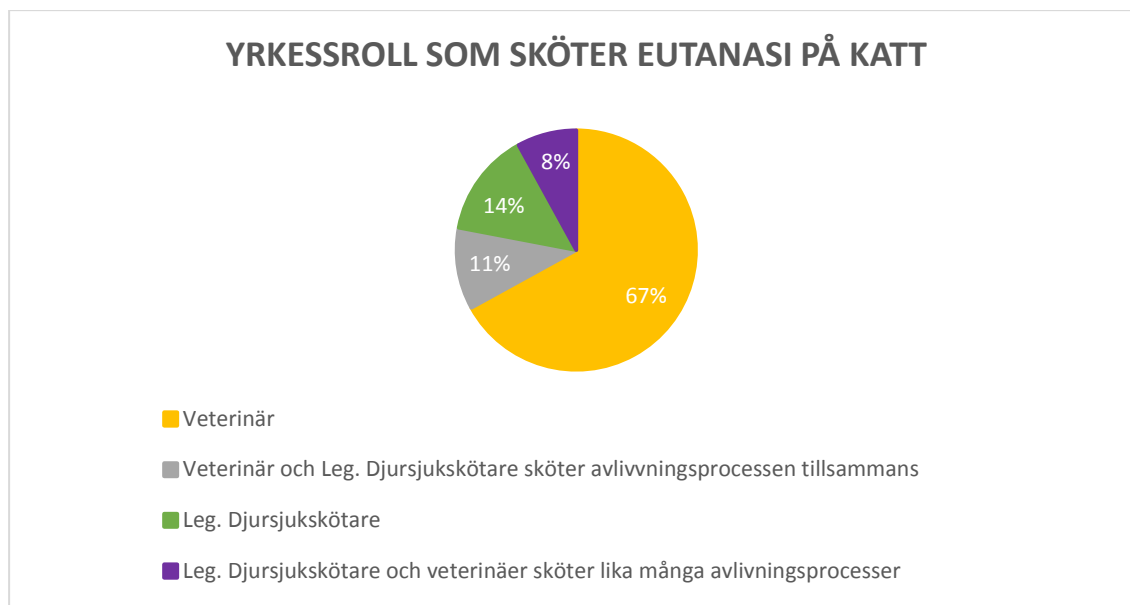
Resultatet på nedbrytningen av Fråga 16 visas i Figur 20.

Figur 20: Fråga 16. Vid avlivning av hund., vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?

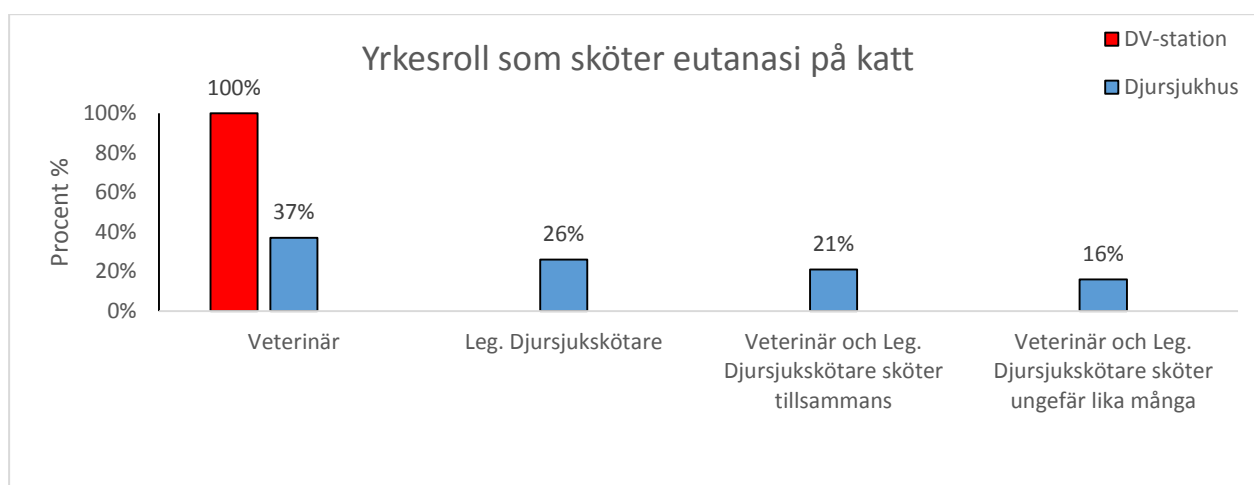
Fråga 17. Vid avlivning av katt, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?

Resultatet av undersökningen visade att det till stor del är veterinärer som tar hand om eutanasiprocessen.

Figur 21: Fråga 17. Vid avlivning av katt, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?

Nedbrytning på frågan visade att på DV-stationer var det veterinärer som hanterade eutanasin, medan det på djursjukhus var det mer blandat mellan yrkesgrupperna.

Figur 22: Fråga 17. Vid avlivning av katt, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?

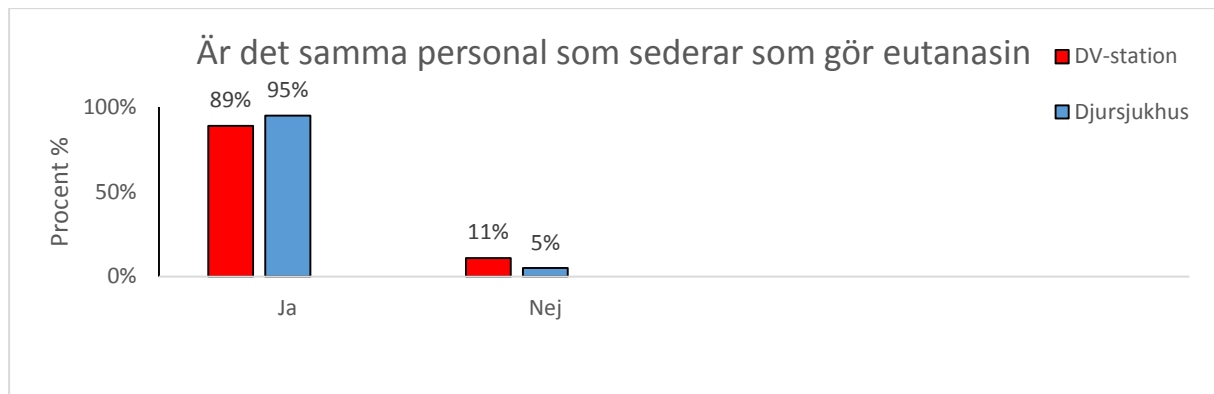
Fråga 18. Är det samma person som sköter sederingen som tar hand om avlivningsprocessen?

Av alla respondenter angav 92 % att det är samma person som sköter sederingen och eutanasiprocessen, 8 % av respondenterna svarade att det inte är samma person.

Resultatet på nedbrytningen av Fråga 18 visas i Figur 23.

Egna kommentarer som lämnades utöver respondenternas svar var samtliga från djursjukhus:

- ”Om avlivas av sköterska, men om veterinär avlivar har en sköterska oftast sederat och lagt kanyl”
- ”Sköterskan som ev gav sedering är också med”
- ”I princip alltid om inte något akut inträffar som gör att den sederande sköterskan måste avvika”
- ”I regel, men sköterska och veterinär skall båda närvara”

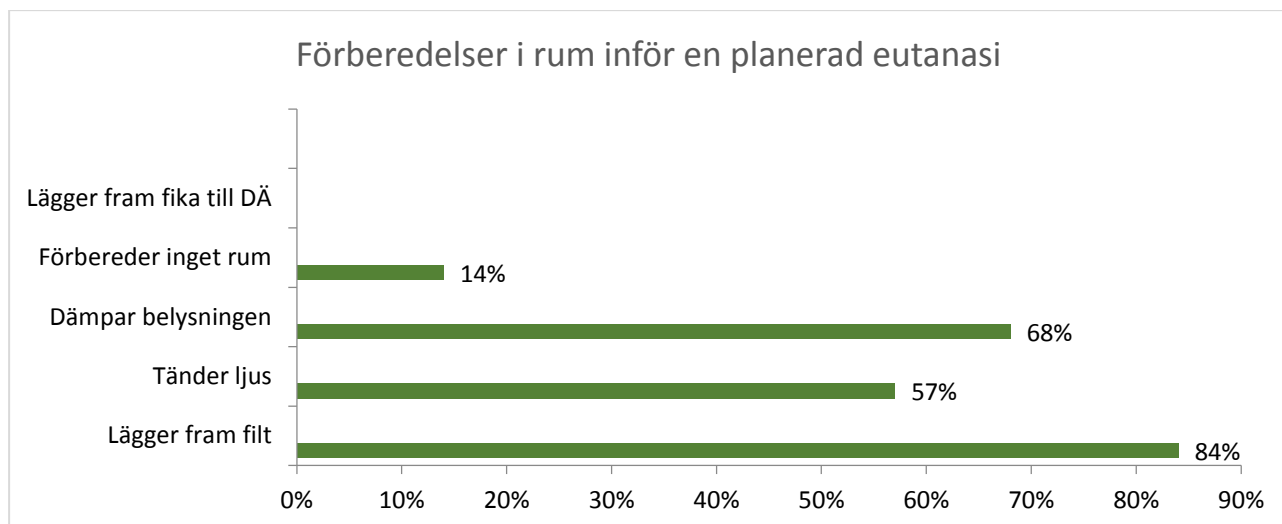
Figur 23: Fråga 18. Är det samma person som sköter sederingen som tar hand om avlivningsprocessen?

Fråga 19. Förbereder ni ett rum inför en planerad avlivning, om svaret är ja, hur?

Resultatet visade att de tre främsta förberedelserna räknat på alla respondenter och svar var; lägger fram en filt, dämpar belysningen och tänder ljus. På denna fråga kunde man kryssa i alla alternativ, de 37 respondenterna lämnade tillsammans in 82 svar. DV-stationer lämnade in 30 svar och djursjukhusen lämnade in 52 svar.

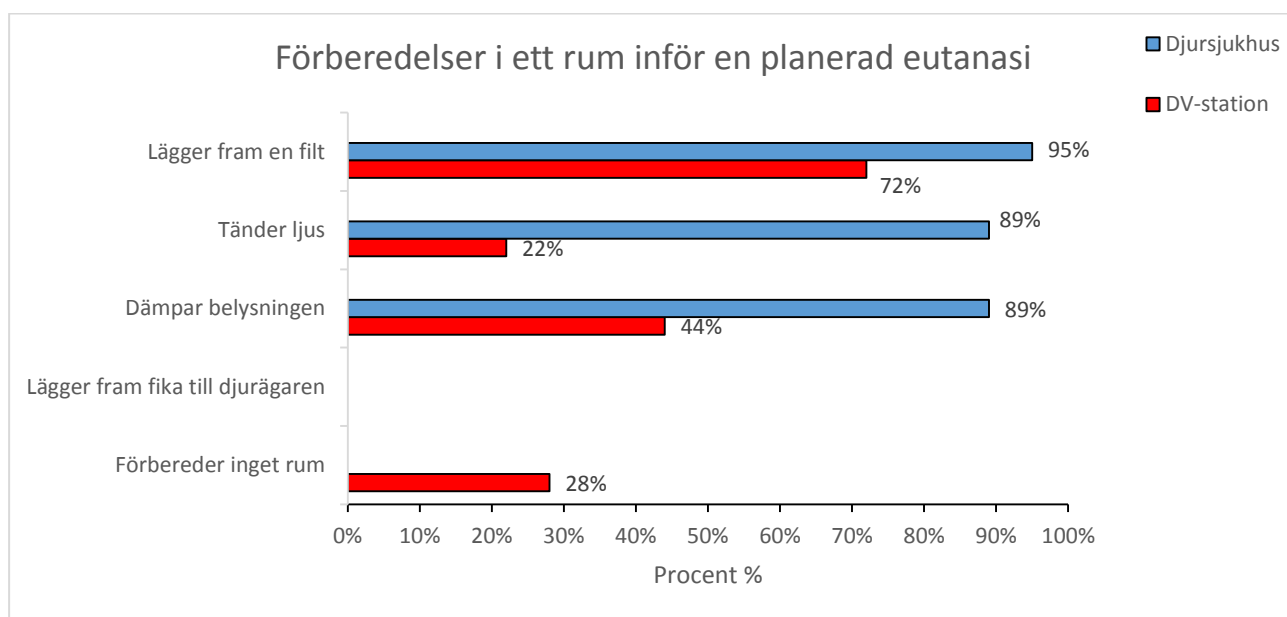
Egna kommentarer som lämnades utöver respondenternas svar var:

- ”Vi har ett avsett rum med egen in/utgång” – Från djursjukhus
- ”Vi har ett rum dedikerat till avlivningar där det alltid är förberett med filtar, dämpad belysning samt möjligheten att tända ljus” – Från djursjukhus
- ”Vi har speciellt rum med mjuka stolar, fina tavlor på väggarna och draperi för ytterdörr. ställer fram kleenex” – Från djursjukhus
- ”Kleenex (Näsdukar)” – Från DV-station

Figur 23: Fråga 19. Förbereder ni ett rum inför en planerad avlivning, om svaret är ja, hur? Kryssa i de som svar stämmer in på er arbetsplats

Nedbrytningen av Fråga 19 visas i Figur 24.

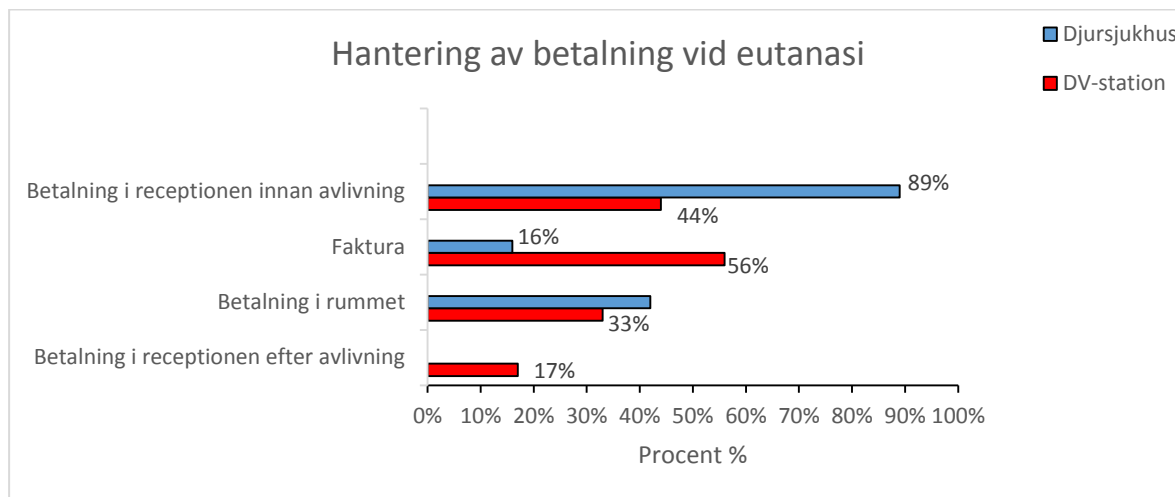
Figur 24: Fråga 19. Förbereder ni ett rum inför en planerad avlivning, om svaret är ja, hur? Kryssa i de svar som stämmer in på er arbetsplats

Fråga 20. Hur hanterar ni betalningsproceduren vid en avlivning?

På denna fråga kunde respondenterna fylla i flera svarsalternativ. Sammanlagt lämnade de 37 respondenterna in 64 svar. Av dessa 64 svar var 30 från djursjukhus och 34 från DV-stationer. Av alla respondenterna svarade 68 % att djurägaren betalade i receptionen innan avlivningen, 38 % sade att djurägaren fick betala i rummen, 35 % av respondenterna svarade djurägare kan

få faktura och 8 % av respondenterna svarade att djurägaren betalade i receptionen efter avlivningen. Nio respondenter lämnade egna kommentarer, samtliga skrev att alla varianter förekommer och att djurägaren får välja.

Resultatet på nedbrytningen av Fråga 20 visas i Figur 25.

Figur 25: Fråga 20, hur hanterar ni betalningsproceduren vid en avlivning?

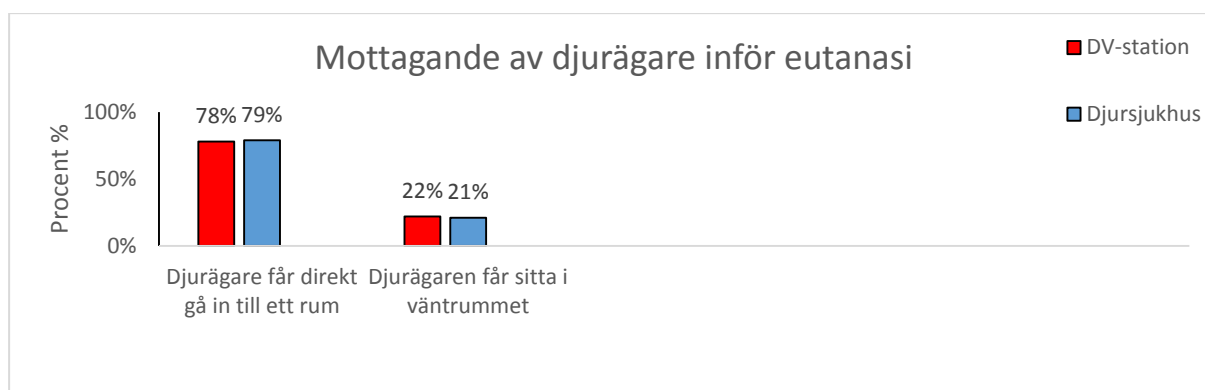
Fråga 21. Hur tar ni emot en djurägare som kommer för en avlivning?

Av alla respondenter angav 76 % att djurägaren direkt får gå in till ett rum, 24 % svarade att djurägaren får sitta i väntrummet tills det är dags för eutanasin.

Nedbrytning av Fråga 21 visade en skillnad med 1 % mellan organisationerna, se Figur 26.

Egna kommentarer som lämnades utöver respondenternas svar var:

- ”Separat ingång om utrymme finns, d.v.s. att rummet inte är upptaget” – Från DV-station
- ”Om det är ledigt får de gå in på ett rum på en gång” – Från DV-station
- ”Betalning i receptionen, sedan direkt in på ett rum” – Från DV-station
- ”Får oftast gå in på ett rum efter betalning är gjort och avlivningspapper skriva” – Från djursjukhus
- ”Vid planerad avlivning gör rummet iordning så att patienten kan tas dit direkt efter betalning i kassan” – Från djursjukhus
- ”Vi prioriterar att få in dä på rum så fort som möjligt” – Från djursjukhus

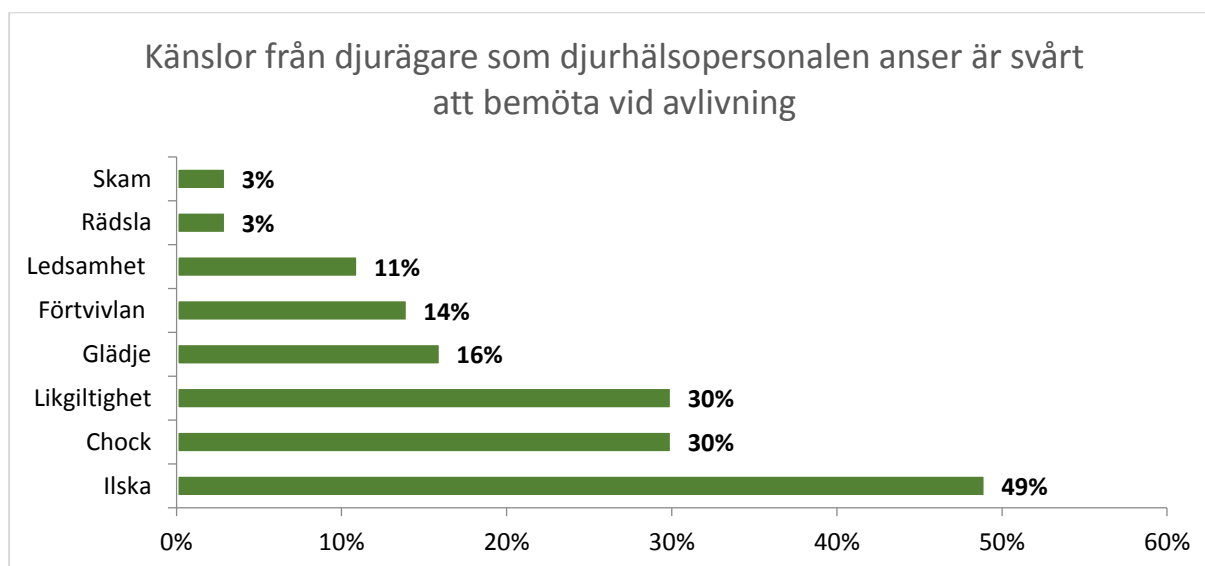
Figur 26: Fråga 21. Hur tar ni emot en djurägare som kommer för en avlivning?

Fråga 22. Vilka känslor från en djurägare anser du är svårt att bemöta vid en avlivning?

På denna fråga kunde man maximalt lämna in två svar, de 37 respondenterna lämnade tillsammans in 57 svar. De tre känslor som respondenterna ansåg var svårast att bemöta var; ilska, chock och likgiltighet.

Egna kommentarer som respondenterna lämnade utöver sina svar var:

- ”Oförstående DÄ som inte har en förståelse att man gör på ett visst sätt för att det ska bli bra, både för djuret och för den som avlivar. T.ex. att man behöver lägga djuret så att kanylläggnen blir bäst utförd, för att slippa risken att behöva göra om det” – Från djursjukhus

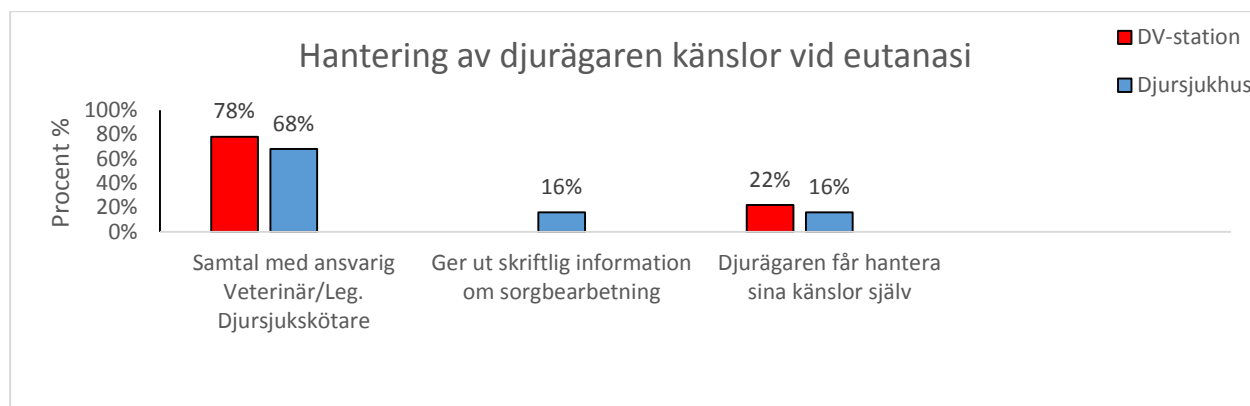
Figur 27: Fråga 22. Vilka känslor från en djurägare anser du är svårt att bemöta vid en avlivning? Kryssa i maximalt två alternativ

Fråga 23. Hur hanterar ni djurägarens känslor inför/efter en avlivning?

Av alla respondenter angav 73 % att djurägare fick samtala med ansvarig veterinär/djursjukskötare för att få svar på frågor och tröst, 19 % av respondenterna svarade att djurägaren får

hantera sina känslor själv, 8 % av respondenterna lämnade ut skriftlig information om sorgebe-
arbetning och 0 % svarade att de erbjöd djurägaren hjälp av en kurator.

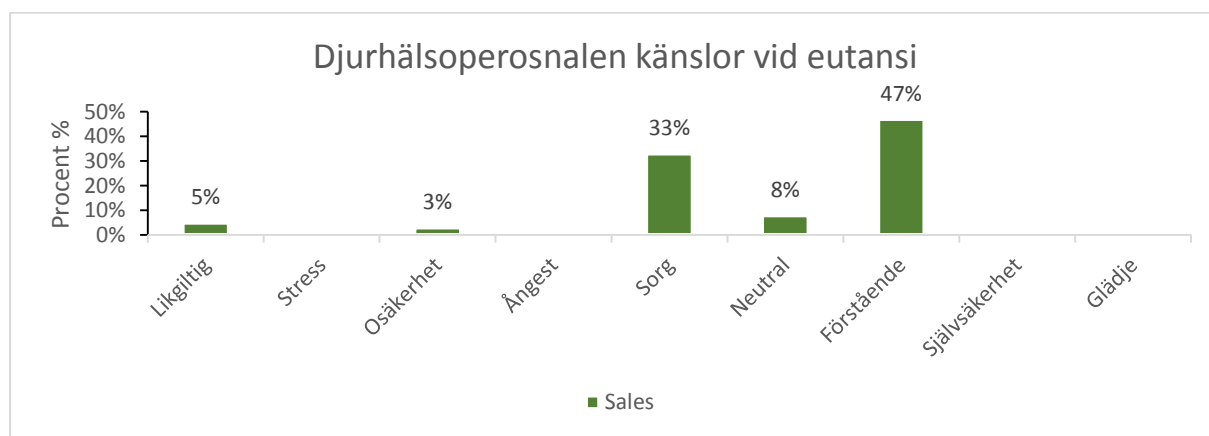
Resultatet av nedbrytning på Fråga 23 visas i Figur 28.

Figur 28: Fråga 23. Hur hanterar ni djurägarens känslor inför/efter en avlivning?

Fråga 24. Vilken känsla känner du starkast inför en avlivning?

Responsen var att främsta känslan respondenterna kände vid eutanasi var förstående, neutral och sorg. Två respondenter lämnade en egen kommentar istället för något av svarsalternativ, båda kommentarerade ”alla ovan”.

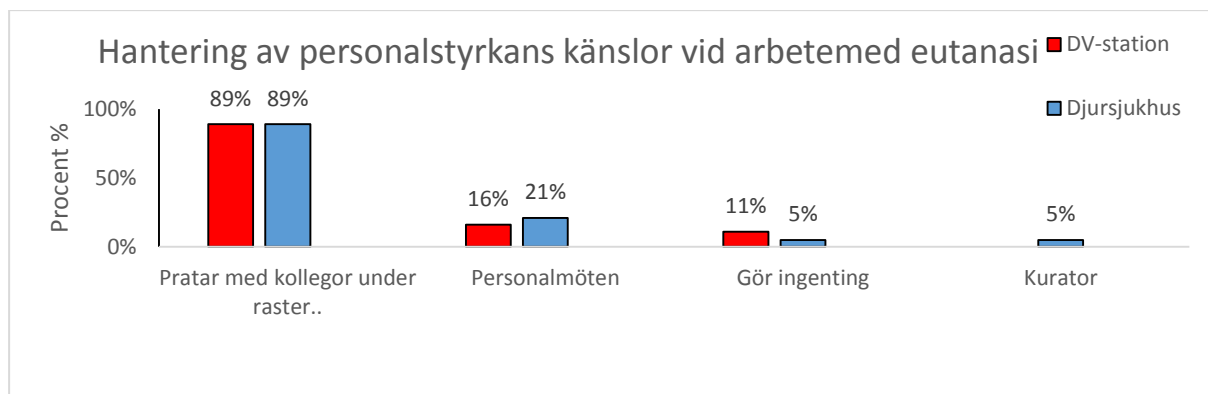

Figur 29: Fråga 24. Vilken känsla känner du starkast inför en avlivning?

Fråga 25. Hur hanterar ni känslor inom er personalstyrka som kan komma vid arbete med avlivningar?

Respondenterna kunde på denna fråga kryssa i flera svarsalternativ. De 37 respondenterna lämnade tillsammans in 44 svarsalternativ. Resultatet visade att 89 % av respondenterna pratade med kollegor under raster och lunch om det behövdes, 19 % hade personalmöten, 8 % gjorde ingenting och 3 % hade tillgång till en kurator.

Resultat på nedbrytning av Fråga 25 visas i Figur 30.

Figur 30: Fråga 25. Hur hanterar ni känslor inom er personalstyrka som kan komma vid arbete med avlivningar?

Fråga 26. Vilka egenskaper anser du är viktigt att förmedla vid en avlivning?

På denna fråga kunde man kryssa i maximalt tre alternativ. De 37 respondenterna lämnade tillsammans in 100 svar. De tre viktigaste egenskaperna ansågs vara; empati, informativ och att man är professionell. Se fullständigt resultat i Figur 31.

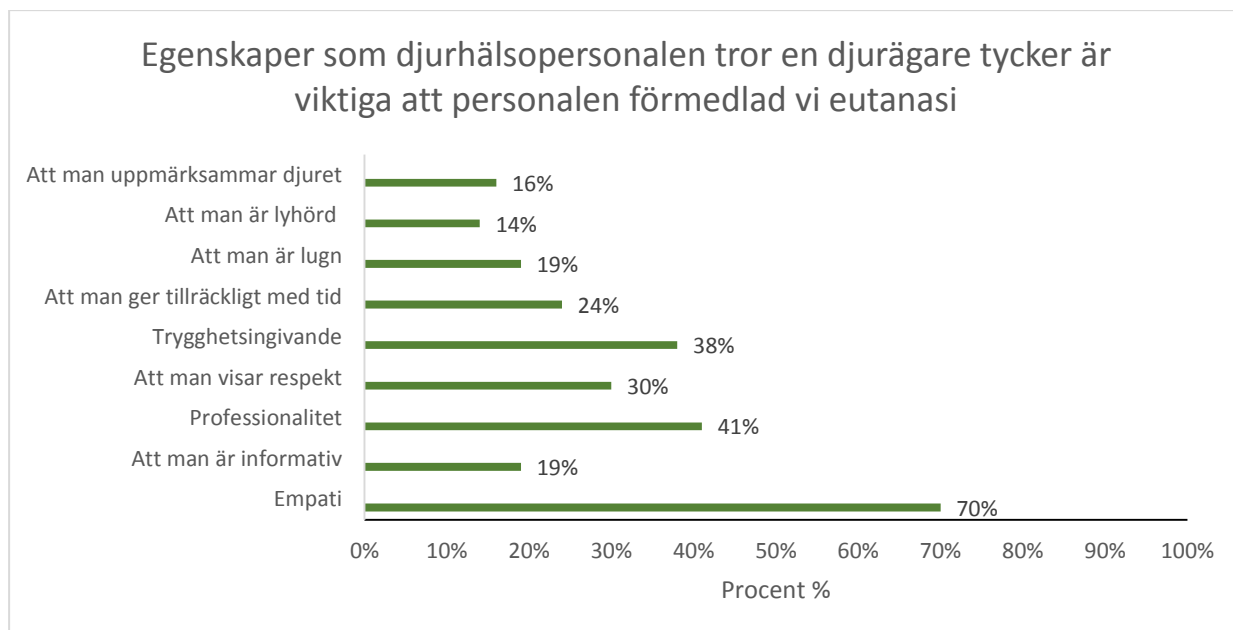

Figur 31: Fråga 26, vilka egenskaper anser du är viktigt att förmedla vid en avlivning? Kryssa i maximalt tre alternativ

Fråga 27. Vilka egenskaper tror du en djurägare anser är viktigt att personalen förmedlar vid avlivning?

På denna fråga kunde man kryssa i maximalt tre alternativ. De 37 respondenterna lämnade tillsammans in 100 svar. Respondenterna angav att de tror att en djurägare anser att de tre viktigaste egenskaperna att förmedla är empati, professionalitet och trygghetsingivande. Se fullständigt resultat i Figur 32.

Figur 32: Fråga 27. Vilka egenskaper tror du en djurägare anser är viktigt att personalen förmedlar vid avlivning? Kryssa i maximalt tre alternativ

DISKUSSION

Metoddiskussion

Litteratordiskussion

I arbetet med litteraturgenomgången märktes det att utbudet av studier angående rutiner vid eutanasi var begränsat. Flertalet av de studier som används i detta arbete var inte kopplade till svensk djursjukvård och kan därför inte korrelera helt till hur det ser ut i Sverige. Av denna anledning har det valts att använda svenska studentarbeten, då dessa anses vara mer trovärdiga för den svenska arbetsmarknaden.

I de utländska studierna har författarna använt orden ”veterinary technician” och ”veterinary nurse”. I denna studie har dessa valts att översättas till djursjukskötare. De utländska studierna handlar främst veterinärteam eller veterinär. Detta borde dock gå att applicera på djursjukskötare med.

Enkätdiskussion

En webbenkät valdes att göra för att underlätta för respondenterna, då de kunde fylla i den i lugn och ro. Intervjustudie valdes bort, då fördelen med en enkätundersökning i jämförelse med en intervjustudie var att de dels gav respondenterna en möjlighet att svara ärligt utan att påverkas av författaren, samt att det gav författaren en distans till respondenterna vilket gjorde att en inte känslomässigt påverkades av respondenterna. En nackdel vid enkätundersökningar är dock att det finns viss risk för misstolkningar, eftersom en fördjupning eller en vidare förklaring av respondenternas svar inte är möjlig. Detta har varit i åtanke vid granskning av resultat. För att få en djupare förståelse på vissa frågor hade en annan typ av studie krävts.

Eftersom svarsfrekvensen var 92,5 % och antalet respondenter som inte fullföljde enkäten var låg, dras slutsatsen att enkäten var intressant och begriplig.

I efterhand insåg författaren att en från vardera yrkeskategori på respektive arbetsplats borde ha besvarat enkäten, för att lättare kunnat avgöra om det fanns en rutinskillnad. Innan enkäten skickades ut trodde författaren att det inte skulle ha någon betydelse om det var en djursjukskötare eller veterinär som svarade på enkäten, då båda yrkesroller arbetar med eutanasi. Resultatet på frågorna 11, 12, 16 och 17 tyder dock på att detta kan ha haft en viss betydelse. I inledningen av enkäten uppmanades respondenterna att svara hur rutinerna generellt ser ut på arbetsplatsen. Detta kan ha missats och svaren kan därför vara vinklade efter respondentens rutiner istället för arbetsplatsen. Förhoppning är dock att resultatet speglar hur det generellt ser ut på arbetsplatserna och inte respondenternas personliga rutiner.

Resultatdiskussion

Rutiner distriktveterinärstation och djursjukhus

Information vid eutanasi

Inga rutinskillnader mellan verksamheterna sågs angående utdelning av information (Figur 3). Till stor del erbjöd både djursjukhus och DV-stationer information inför eutanasi. Det var endast 11 % som angav att de inte erbjöd någon information. Att denna siffra är låg anses som positivt även om det hade varit önskvärt om den varit nere på 0 %. I enkätstudien av Persson (2013) angavs brist på information som en orsak till minskad trygghetskänsla i samband med eutanasin. Över hälften av respondenterna, varav majoriteten var från en DV-station, gjorde inte något för att säkerhetsställa att all personal gav samma information (Figur 6 och 7). Slutsatsen dras därför att mer säkerhetsställning angående vilken information som ges ut krävs på arbetsplatserna, detta för att djurägarna ska känna sig trygga och få enhetlig information oberoende på vilken personal de har kontakt med.

Sedering- och eutanasimetoder

Rutinerna avseende sedering av hund i vid eutanasi skiljde sig inte märkbart mellan verksamheterna och majoriteten (95 %) av alla respondenter sederade hund (Fråga 7). Avseende katt sederade 81 % av respondenterna och nedbrytningen av frågan visade att det skiljde 18 % mellan djursjukhus och DV-stationer. Författaren anser därför att det föreligger en viss rutinskillnad. 81 % är dock en hög siffra om man jämför med studierna av Ortman (1993) och Helgée (2009) där endast 31 % respektive 28 % sederade katt inför eutanasi. Eftersom de studierna handlar om svenska arbetsplatser dras slutsatsen att rutinerna kring sedering av katt har ändrats avsevärt de senaste åren. Frid & Perea (2007) rekommenderade att patienter bör få lugnande innan eutanasi. Förhoppningen är att sederingsrutinerna är något som kommer bestå och förhoppningsvis ökar något mer på DV-stationer.

Enligt resultaten på frågorna som undersökte vilken yrkesgrupp som sederade hund respektive katt visades ingen märkbar skillnad (Figur 12 & 14). Nedbrytningarna visade dock en påtaglig skillnad mellan verksamheterna. På DV-stationer var det främst veterinärer som sederade och

på djursjukhus var det främst djursjukskötare (Figur 13 & 15). Orsaken till att det på DV-stationer främst var veterinärer som skötte sederingen, kan eventuellt bero på att DV-stationer har färre anställda djursjukskötare. Eftersom ingen fråga undersökte hur många som arbetade på varje arbetsplats går det inte att dra den slutsatsen.

Fernandes-Mehler *et al.* (2013) studie visade att 1/3 av respondenterna hade en önskan om att få avlivning i hemmet. Om detta resultat kan korrelera till djurägare i Sverige är svårt att veta. Ortman (1993) och Frid & Perea (2007) nämner att avlivning i hemmet kan vara lugnare för både djur och djurägare. Enligt enkäten erbjöd över hälften av DV-stationerna avlivning i hemmet medan majoriteten av djursjukhusen inte gjorde det (Figur 3). Slutsatsen dras därför att om djurägare önskar avlivning i hemmet är det större chans att få önsknigen tillgodosedd om de anlitar en DV-station. Anledningen till att djursjukhus erbjuder hemavlivning i en lägre grad kan bero på att de inte har samma utsträckning av ambulatorisk verksamhet.

De frågor som undersökte eutanasi metoden på hund respektive katt visade en rutinskillnad djurslagen emellan. Majoriteten (97 %) av verksamheterna administrerade eutanasi preparatet via intravenös kanyl på hund, på katt var det cirka 60 % av verksamheterna som hanterade administreringen via intravenös kanyl. 27 % av verksamheterna angav att eutanasi sker genom intraperitonealt stick. I studien av Helgée (2009) angav endast 18 % av eutanasi gjordes via intravenös permanentkanyl, 57 % angav att eutanasi gjordes intraperitonealt. Eftersom studier angående eutanasi metoder på svenska arbetsplatser finns i en liten upplaga, är det svårt att dra slutsatsen om rutiner har ändrats eller inte. Men jämför man Helgées resultat och denna studie så märks en påtaglig ökning på användandet av intravenös permanentkanyl på katt, vilket enligt AVMA (2000) är den önskvärda metoden.

Det märktes en stor rutinskillnad mellan DV-stationer och djursjukhus angående vilken yrkesgrupp som hanterade eutanasi processen. På DV-stationer var det främst veterinärer som handskades med eutanasi på båda djurslagen. Hos djursjukhusen var det mer spridda rutiner mellan yrkesrollerna av båda djurslagen (Figur 20 & 22). En möjlig anledning till denna rutinskillnad kan vara att DV-stationer har färre antal djursjukskötare. Men som nämnt ovan går denna slutsats inte att dra i denna studie.

Majoriteten av respondenterna angav att det är samma person i hela eutanasi flödet, d.v.s. från sedering till eutanasi momentet (Figur 23). Att det är samma person i hela flödet är troligen att föredra. Då det är sannolikt att djurägare uppskattar att mötas av samma person under hela eutanasi processen och att få personer är inblandande, samt att få personer i flödet är lugnare för djuret.

Förberedelser och efterföljande rutiner vid eutanasi

Frågan som undersökte förberedelse av rum inför eutanasi visade att de tre främsta förberedelserna var; lägger fram filt, dämpar belysning och tänder ljus. En märkbar rutinskillnad märktes på tänder ljus alternativet, där det var cirka 20 % av DV-stationerna som tände ljus och cirka 90 % av djursjukhusen (Figur 24). Varför DV-stationer tänder ljus i en lägre

grad är oklart. En efterföljande fråga om varför vissa rutiner görs och vissa inte skulle krävas för att ta reda på orsaker till skillnaden i rutiner. Det bör tas i beaktning att av de 82 svar som lämnades på frågan var 30 från DV-stationer och 52 från djursjukhus, därför speglar det resultatet i Figur 23 i huvudsak djursjukhusens rutiner. Figur 24 visar därför ett mer korrekt resultat. Vidare studier krävs där en förklaring av svarsalternativen ingår.

Undersökningen om hur betalning sker visade en rutinskillnad mellan verksamheterna, cirka 60 % av DV-stationerna kunde erbjuda faktura, medan endast 16 % av djursjukhusen erbjöd det (Figur 25). Författaren var beredd att resultatet skulle visa denna rutinskillnad, eftersom betalsystemen för DV-stationerna och djursjukhusen skiljer sig åt. I Adams *et al.* (2000) studie svarade mer än hälften av respondenterna att de skulle uppskatta om det gick att betala för besöket vid ett senare tillfälle. Slutsatsen dras därför att de djurägare som hellre vill betala via en faktura bör vända sig till en DV-station. Majoriteten av djursjukhusen angav att djurägare får betala i reception innan eutanasi (Figur 25). Fernandes-Mehler *et al.* (2013) studie visade att cirka 30 % av respondenterna inte ville vänta i ett väntrum före eutanasi. Detta borde troligen gå att koppla till att de som inte vill vänta i ett väntrum, inte heller vill betala i reception, då det kan likna att sitta i ett väntrum.

Känslomässiga aspekter

Djurhälsopersonalen ansåg att ilska var den svåraste känslan att bemöta från en djurägare (Figur 27). I Brolins studie (2014) visades att 67 % av respondenterna ansåg att ilska var en svår bemött känsla. Perssons studie (2013) visade dock att endast 5 % av djurägarna kände ilska i samband med eutanasi. Perssons resultat tyder på att risken för att djurhälsopersonalen måste hantera en ilsken djurägare är låg. En möjlig anledning till att djurhälsopersonalen anser ilska är svår bemött kan bero på att det inte är vanligt med en ilsken djurägare och att personalen därför är ovan att hantera en sådan situation. För att dra en slutsats skulle en vidare förklaring av svaren behövs.

Ingen nämnvärd rutinskillnad på hanteringen av djurägares känslor fanns mellan verksamheterna. Adams *et al.* (2000) studie visade att veterinärteamet har en stor roll för djurägares sorgbearbetning. Över 50 % angav att de skulle uppskattat att få ett kondoleanskort och cirka 40 % hade angett att de skulle uppskattat ett efterföljande samtal. Resultatet tyder på att djurägare vill ha hjälp och stöttning från djurhälsopersonalen även efter eutanasin. Det är dock diskutabelt om frågan är vinklad eller inte, då den frågar om de skulle uppskatta detta. Detta behöver i sin tur inte betyda att de är något de behöver. Hade frågan varit ställd på ett annat sätt exempelvis: ”Vilken typ av efterföljande återkoppling från djurhälsopersonalen skulle ni behöva?”, skulle de ha kunnat ge ett mer pålitligt svar. Perssons (2013) studie visade att 60 % av djurägarna inte erbjudits stöd från klinikerna och inte heller ville ha det, 20 % angav att de inte erbjudits något stöd men hade velat ha det, 5 % erbjöds stöd och ville ha det. En efterföljande fråga undersökte vad för stöd respondenterna ville ha som inte fick något stöd. Av dessa angav 40 % samtal med ansvarig personal efter eutanasi, 32 % angav telefonsamtal från ansvarig personal efter några dagar, runt 25 % svarade att de skulle velat ha information om sorgbearbetning och cirka 5 % angav att de skulle vela ha ett personligt brev från personalen. Persson nämner att en vanlig

kommentar från respondenterna var att de ansåg att de fick tillräckligt med stöd från vänner och anhöriga, därför var behovet av stöd från klinikerna minimalt. Resultatet på Perssons studie visar att det djurägarna ansåg var viktigast var samtal med ansvarig personal och att den återkopplande kommunikationen inte var en prioritet. Slutsatsen dras att Perssons (2013) resultat bättre visar vad djurägare i Sverige vill ha för hjälp av djurhälsopersonalen i jämförelse med Adams *et al.* (2000) studie. Den viktigaste aspekten för en djurägare verkar vara att prata med ansvarig djurhälsopersonal, detta är något som majoriteten av verksamheterna i denna studie kunde erbjuda. En rutin som dock kan bli bättre hos både verksamheterna som deltog i denna studie för att täcka djurägares önskemål är att ge ut skriftlig information om sorgbearbetning, då endast 8 % gav ut sådan information. Att ha en bra kommunikation med djurägare som kommer in för eutanasi är en viktig del i arbetet för att kunna erbjuda en bra upplevelse av denna jobbiga period för djurägaren.

Dickinson *et al.* (2011) studie visade att majoriteten av klinikerna inte hade någon tränad person för att hantera sorgbearbetning. Det hade varit intressant att se vad för resultat denna enkätstudie hade fått om det hade funnits en liknande fråga.

I Brolins studie (2014) undersöktes vad för mentalt stöd som fanns på arbetsplatserna, cirka 40 % angav att det fanns möjlighet till hjälp från arbetsplatsen. Majoriteten av dessa angav att hjälpen var via samtal med kollegor. Det var två respondenter som hade tillgång till företagshälsovård. Mer än 40 % angav att hjälp inte fanns, av dessa angav en fjärdedel att hjälp skulle uppskattas. Majoriteten av respondenterna i denna enkätstudie angav att de pratar med kollegor om det behövs, 3 % angav att de hade tillgång till kurator (Figur 25). Ingen påtaglig rutinskillnad sågs mellan verksamheterna. Med stöd från Brolins studie och resultatet på denna studie dras slutsatsen att professionell hjälp generellt inte finns på de svenska arbetsplatserna. De flesta angav i både Brolins studie och i denna att de pratar med kollegor. Shaw & Lagoni (2007) nämner att bra stöd från kollegor är grunden för att djurhälsopersonal ska kunna erbjuda bra vård till kunder och djur. Med stöd från Shaw & Lagoni (2007) är det bra att majoriteten av respondenterna deltog i studien pratar med varandra. Det har visats att veterinärer har fyra gånger större risk än den allmänna befolkningen och två gånger större risk än annan hälsopersonal att dö av självmord (Witte *et al.*, 2012). Platt *et al.* (2012) nämner dock att veterinärer inte mer benägna till mental ohälsa än övrig befolkning. De nämner även att kännedomen om att veterinärer har större risk att dö av självmord kvarstår, men att anledningen till varför är oklart. Detta gäller inte endast för yrkesverksamma inom eutanasi, men man bör ha detta i åtanke till personal som hanterar jobbiga situationer dagligen, exempelvis vid eutanasi. Därför skulle tillgång till professionell hjälp exempelvis en kurator kunna vara ett bra komplement för personal som hanterar eutanasi.

De frågor som undersökte vilka egenskaper som respondenterna ansåg var viktigast att förmedla vid eutanasi var empati, professionalitet och respekt. Följdfrågan som undersökte om vad respondenterna trodde djurägarna ansåg var viktigaste visade resultatet; empati, professionalitet och trygghetsingivande (Figur 31 & 32). Dessa frågor valdes att ha med i studien för att senare jämföra med Perssons (2013) resultat där djurägare fick svara vad de

värdesätter att personalen utstrålar. Resultatet på Perssons studie visade att djurägarna ansåg att tillräckligt med tid var viktigast, tätt följt av respekt, lugn och professionalitet. Resultatet som inkom på denna studie skiljer sig således från vad djurägare ansåg var viktigast. Det djurägarna värdesatte högst (Persson 2013) hamnade i denna studie på femte plats av nio (Figur 32). Med stöd från Perssons studie och resultatet från denna enkätstudie dras slutsatsen att djurhälsopersonal inte vet vad de flesta djurägare värdesätter vid eutanasi. Information om vad de värdesätter borde förmedlas till aktiva inom eutanasi. Vad är djurägare värdesätter behöver dock inte korrelera med vad djurhälsopersonalen anser är viktigast. Eftersom djurhälsopersonalen måste tänka på fler faktorer som en djurägare inte alltid förstår. En egen kommentar som lämnades i enkäten styrker detta ”Oförstående DÄ som inte har en förståelse att man gör på ett visst sätt för att det ska bli bra, både för djuret och för den som avlivar. T.ex. att man behöver lägga djuret så att kanylläggningsen blir bäst utförd, för att slippa risken att behöva göra om det”.

Den här enkätstudien har gett en inblick angående rutiner på arbetsplatser i Sverige. Information inom arbetsplatsen och till djurägare har visats vara en viktig del inom eutanasin. Flera studier angående rutiner på arbetsplatser och djurägares åsikter vore önskvärt för att kunna förbättra rutiner inom djursjukvården och för att möta upp djurägares behov vid eutanasi. Eftersom eutanasi av ett sällskapsdjur kan vara en väldigt svår period för djurägaren är det djurhälsopersonalen ansvar att försöka hantera eutanasin på ett sådant bra sätt som möjligt. Den här studien är bra grund att gå efter, men vidare studier krävs.

KONKLUSION

Stora likheter förekom mellan verksamheterna angående hantering av djurägares och personalstyrkans känslor. Rutiner vid utdelning av information var hos båda verksamheterna främst via muntlig kommunikation. Generellt sederade båda verksamheterna hund respektive katt inför eutanasi och djurägare lämnades i regel ensam med djuret efter sedering. Den vanligaste rutinen av eutanasimetod på hund var via intravenös administrering hos båda verksamheterna. På katt var intravenös administrering vanligast hos djursjukhus medan på DV-stationer var intraperitonealt en vanligare metod.

De största rutinskillnaderna som förekom mellan DV-stationer och djursjukhus var angående om hemavlivning erbjöds, vilken yrkesroll som sederade respektive genomförde eutanasin, hur rummet förbereddes inför eutanasi och betalningsproceduren.

För att kunna styrka resultatet i denna studie krävs fler liknande studier, samt mer ingående studier på varför verksamheterna har/inte har vissa rutiner.

TACK

Ett stort tack till de deltagande i enkäten som har gjort denna studie möjlig! Jag skulle även vilja tacka min handledare Anna Edner för snabba svar på frågor, bra tips, förslag och vägledning genom hela arbetes gång. Ett stort tack till skrivgruppen ”AnnaEna” som alla har bidragit med bra åsikter genom hela skrivprocessen, ett extra tack till Petra Kangas som flertalet

gångar läst arbetet och hjälpt då jag har fastnat i skrivandet. Det största tacket förtjänar min vän Hanna Karlsson som har umgåtts med mig under hela skrivprocessen i biblioteket, bidragit med skratt, tårar, kaffe, te, rättning av språk, hjälp med flöden, mentalt stöd och trevligt sällskap. Vill även tacka min bror Mikael som läst arbetet och kommit med tips och råd.

REFERENSER

Adams, C. L., Bonnett, B. N. & Meek, A.H. (2000) Predictors of owner response to companion animal death in 177 clients from 14 practices in Ontario. *Journal of the American veterinary medical association*, 217:1303-1309

American veterinary medical association (2001) 2000 Report of the AVMA Panel on euthanasia. America.

Brolin, L. (2014) *Eutanasi inom smådjursjukvården; Yrkesverksamma djursjukskötares upplevelser*. Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för husdjurens miljö och hälsa. Djursjukskötprogrammet (Fördjupningsarbete 2014:541)

Cooney, K.A., Chappel, J. R., Callan, J. R. & Connally, B. A. (2012) *Veterinary euthanasia techniques, a practical guide*. Oxford: Wiley-Blackwell

Dickinson, G. E., Roof, K.W., Roof, P.D. & Paul, E. S (2014) UK veterinarians' experiences with euthanasia. *Veterinary Record*, 175: 174-176

Distriktsveterinärerna (2016-04-14). *Smådjur*. <http://www.distriktsveterinarerna.se/dv/veterinarmottagningar/kontakt-veterinarmottagningar.html> [2016-05-02]

Ejlertsson, G. (2005). *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*. 2.ed. Lund, Studentlitteratur.

Fass (2016) *Allfatal vet*. <http://www.fass.se/LIF/product?userType=1&nplId=20091125000031> [2016-05-16]

Fernandez-Mehler, P., Gloor, P., Sager, E., Lewis, F. I. & Glaus, T. M (2013). *Veterinary Record*, 172: 155-163

Frid, H. M. & Perea, T. M. (2007) Euthanasia & thanatology in small animals. *Journal of veterinary Behavior*, 2: 35-39

Helgée, A. (2009). *Avlivning av smådjur på klinik*. Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för husdjurens miljö och hälsa. Djursjukvårdarprogrammet (Fördjupningsarbete 2009:243)

Hunt, M. & Padilla, Y (2006). Development and validation of the pet bereavement questionnaire. *Ant-hozoös*, 19:308-324

Iwar, J. & Lundborg, C. L (2009). *Moralisk stress hos sjuksköterskor och undersköterskor*. Malmö Högskola. Hälsa och samhälle (Fördjupningsarbete)

Netigate (2016). *Netigate*. <http://www.netigate.net/sv/> [2016-05-01]

Ortman, K. (1993). Avlivning av sällskapsdjur. *Svensk veterinärtidning*, 45: 425-428

Persson, S. (2013). *Djurägars upplevelser i samband med avlivning på smådjursklinik beträffande känslor, personalens bemötande och stöd*. Sveriges Lantbruksuniversitet. Institutionen för husdjurens miljö och hälsa. Djursjukskötprogrammet (Fördjupningsarbete 2013:502)

Platt, B., Hawton, K., Dean, R., Simkun, S. & Mellanby, R. J (2012) Suicidality in the veterinary profession: Interview study of veterinarians with a history of suicidal ideation or behavior. *The journal of crisis intervention and suicide prevention*, 33: 280-289

Plumb, D. (2008) *Plumb's Veterinary Drug Handbook*. 6. ed Ames: Blackwell. Publishing.

Rebolledo-Mota, F. (1999) Aprender a morir. Fundamentos de Tanatología Médica. 3ed. Mexiko

- Shaw, J. & Lagoni, L. (2007) End-of Life Communication in Veterinary Medicine: Delivering bad news and euthanasia decision. *Veterinary clinics small animal practice*, 37:95-108
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (2002:57) om veterinärens rätt att förskriva och tillhandahålla läkemedel i anslutning till djursjukvård och djurhälsovård, saknr C 15
- Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (2008:69) om slakt och annan avlivning av djur, saknr L 22
- Stead, A.C. (1982) Euthanasia in the dog and cat. *Journal of small animal practice*, 23: 37-43
- Vanda, B. (2004). Tanatología en pequeños animales. Abstrakt presenterad vid *Congreso internacional de medicina, cirugía y zootecnia en perros y gatos*, Acapulco, Guerrero, Mexiko.
- Williams, S. & Mills, J. N. (2000) Understanding and responding to grief in companion animal practice. *Australian vet practice*, 33: 55-62
- Witte, T. K., Correia, J. P. & Angarano, D. (2013) Experience with euthanasia is associated with fearlessness about death in veterinary student. *Suicide and Life-threatening behavior*, 43: 125-138
- Yeates, J. (2010) Ethical aspects of euthanasia of owned animals. *In practice*, 32: 70-73

BILAGA 1

Enkät

Hej! Jag heter Kristina Ekholm och jag studerar till leg. Djursjukskötare. Jag håller på med mitt examensarbete som handlar om rutiner vid avlivning av hund och katt. En del av mitt arbete består av en enkätstudie. Syftet med enkäten är att få en uppfattning om vanliga rutiner i samband med avlivning av de olika djurslagen. Enkäten berör också hur djurhälsopersonalen hanterar den känslomässiga aspekten av avlivning, då detta är en viktig del av djurhälsopersonalens yrkesroll.

Enkäten är riktad till djurhälsopersonal (Leg. Djursjukskötare eller veterinär) som har erfarenhet av att sköta avlivningar. Enkäten tar cirka 10 minuter att svara på och era svar har en stor betydelse för studien. Svara efter hur ni **generellt** brukar göra vid avlivningar på er arbetsplats, anser ni att något svarsalternativ inte passar in så finns det en "Egen kommentar"-ruta där ni fyller i det svar som passar er. Ni som deltar i enkätstudien kommer vara anonyma och studien kommer inte kunna kopplas till arbetsplats eller personal.

Tack för er medverkan!
Kristina Ekholm Djursjukskötare student,
SLU Uppsala.

1. Vad för yrkesroll har du/ni som svarar på enkäten?
  - Veterinär
  - Leg. Djursjukskötare
  - Leg. Djursjukskötare & Veterinär
2. Arbetar du/ni på en DV-station eller på ett Djursjukhus?
  - DV-station
  - Djursjukhus
3. Erbjuder ni hemavlivning av hund eller katt?
  - Ja
  - Ibland
  - Nej
  - Egen kommentar
4. Ger ni ut information till djurägaren i förväg inför en planerad avlivning av hund eller katt?
  - Ja, information ges i förväg på både hund och katt
  - Ja, information ges i förväg om det gäller hund
  - Ja, information ges i förväg om det gäller katt

- Nej, ingen information ges ut
  - Egen kommentar
5. Om utdelning av information ges i förväg inför en avlivning, hur sker i sådana fall den utdelningen?
- Vi ger ingen information inför en avlivning
  - Information ges muntligt via telefon
  - Information ges via mail
  - Information ges via brev, som skickas hem till djurägaren
  - Information ges via vår hemsida
  - Information ges muntligt vid ankomst
  - Egen kommentar
6. Hur säkerställer ni att all personal ger samma information i samband med en avlivning?
- Genom färdigställda mallar
  - Genom ett personalmöte där en genomgång av vilken information som ska sägas förmedlas till all personal
  - Vi gör ingenting
  - Det är alltid samma personal som tar hand om information angående avlivningar, resterande personal tar inga samtal som har med avlivningar att göra
  - Egen kommentar
7. Vid avlivning av hund, sederar ni i regel innan avlivningen?
- Ja
  - Nej
  - Egen kommentar
8. Vid avlivning av katt, sederar ni i regel innan avlivning?
- Ja
  - Nej
  - Egen kommentar
9. Vad har ni för rutiner vid sedering av hund inför en avlivning?
- Kryssa i det alternativ som bäst stämmer in på hur ni generellt gör som..
- Vi sederar inte hund inför en avlivning
  - Sedering sker via permanentkanyl
  - Sedering ges intramuskulärt
  - Sedering ges subkutan
  - Sedering ges per oralt

- Egen kommentar

10. Vad har ni för rutiner vid sedering av katt inför avlivning?

- Kryssa i det alternativ som bäst stämmer in på hur ni generellt gör som..
- Vi sederar inte katt inför en avlivning
- Sedering ges via intravenös permanentkanyl
- Sedering ges intramuskulärt
- Sedering ges subkutant
- Sedering ges per oralt
- Egen kommentar

11. Om ni sederar hund inför avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

- Leg. Djursjukskötare
- Veterinär
- Veterinär och Leg. Djursjukskötare sederar lika ofta
- Vi sederar inte

12. Om ni sederar katt inför avlivning, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta sederingen?

- Leg. Djursjukskötare
- Veterinär
- Veterinär & Leg. Djursjukskötare sederar lika ofta
- Vi sederar inte
- Lämnas djurägaren ensam med djuret efter sedering till det är dags för själva avlivningsmomentet?
- Ja
- Nej
- Avlivning sker i samband med sedering
- Egen kommentar

13. Vad har ni för rutiner vid avlivningsprocessen hos hund?

- Avlivning sker i de flesta fall genom i.v permanentkanyl
- Sker avlivning på annat sätt än genom i.v permanentkanyl? Om så är fallet beskriv vad har ni för rutin.

14. Vad har ni för rutiner vid avlivningsprocessen hos katt?

- Kryssa i det alternativ som bäst stämmer in på hur ni generellt gör..
- Avlivning sker i de flesta fall genom i.v permanentkanyl

- Avlivning sker i de flesta fall genom bukstick
  - Avlivning sker i de flesta fall genom hjärtstick
  - Sker avlivning på annat sätt än alternativen ovan, hur?[Egen kommentar ruta]
15. Vid avlivning av hund, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?
- Veterinär
  - Leg. Djursjukskötare
  - Veterinär & Leg. Djursjukskötare sköter avlivningsprocessen tillsammans
  - Veterinär & Leg. Djursjukskötare sköter ungefär lika många avlivningsprocesser
16. Vid avlivning av katt, vem inom djurhälsopersonalen sköter för det mesta avlivningsprocessen?
- Veterinär
  - Leg. Djursjukskötare
  - Veterinär & Leg. Djursjukskötare sköter avlivningsprocessen tillsammans
  - Veterinär & Leg. Djursjukskötare sköter ungefär lika många avlivningsprocesser
17. Är det samma person som sköter sederingen som tar hand om avlivningsprocessen?
- Ja
  - Nej
  - Egen kommentar
18. Förbereder ni ett rum inför en avlivning, om svaret är ja, hur?
- Kryssa i de svar som stämmer in på er arbetsplats
- Vi förbereder inget rum
  - Vi lägger fram en filt
  - Vi tänder ljus
  - Vi dämpar belysningen i rummet
  - Vi lägger fram fika till djurägare i rummet
  - Egen kommentar
19. Hur hanterar ni betalningsproceduren vid en avlivning?
- Kryssa i det alternativ som bäst stämmer in på hur ni generellt gör som..
- Djurägaren får betala i receptionen efter avlivningen
  - Djurägaren får betala i receptionen innan avlivningen
  - Djurägaren får betala i rummet
  - Djurägaren får faktura
  - Egen kommentar

20. Hur tar ni emot en djurägare som kommer för en avlivning?

- Djurägaren får direkt gå in till ett rum
- Djurägaren får sitta i väntrummet tills det är dags för avlivningen
- Egen kommentar

21. Vilka känslor från en djurägare anser du är svårast att bemöta vid en avlivning?

Kryssa i maximalt två alternativ

- Chock
- Rädsla
- Ilska
- Likgiltighet
- Ledsamhet
- Skam
- Förtvivlan
- Glädje
- Egen kommentar

22. Hur hanterar ni djurägarens känslor inför/efter en avlivning?

- Vi erbjuder djurägare hjälp av en kurator
- Samtal med ansvarig Veterinär/Leg. Djursjukskötare där djurägare får svar på frågor och tröst
- Vi ger ut skriftligt information om sorgbearbetning
- Vi låter djurägaren hantera sina känslor själva
- Passar inget ovanstående svar in? Kommentera här hur ni gör som på er arbetsplats [Egen kommentar ruta]

23. Vilken känsla känner du starkast inför en avlivning?

Kryssa i ett alternativ

- Likgiltighet
- Stress
- Osäkerhet
- Ångest
- Sorg/Ledsamhet
- Neutral
- Förstående
- Själsäkerhet
- Glädje
- Egen kommentar

24. Hur hanterar ni känslor inom er personalstyrka som kan komma vid arbete med avlivning?

- Vi har personalmöten
- Vi pratar med kollegor under raster och lunch om det behövs
- Vi gör ingenting
- Vi har hjälp av kurator om det behövs
- Egen kommentar

25. Vilka egenskaper anser du är viktigt att förmedla vid en avlivning?
Kryssa i maximalt tre alternativ..

- Empati
- Att man är lyhörd
- Att man är informativ
- Att man visar respekt
- Professionalitet
- Trygghetsingivande
- Att man ger tillräckligt med tid
- Att man uppmärksammar djuret
- Att man är lugn
- Egen kommentar

26. Vilka egenskaper tror du en djurägare anser är viktigt att personalen förmedlar vid en avlivning? Kryssa i maximalt tre alternativ..

- Empati
- Att man är lyhörd
- Att man är informativ
- Att man visar respekt
- Professionalitet
- Trygghetsingivande
- Att man ger tillräckligt med tid
- Att man uppmärksammar djuret
- Att man är lugn
- Egen kommentar

Tack för din medverkan!
Med vänliga hälsningar Kristina Ekholm